

Подкрепа на родителите: Ключов и трансформиращ инструмент на политиките за децата и човешкото развитие

Тенденции в държавите от ЕС и дискусия за политиките в подкрепа на родителството в България

м. март 2019 г.

Въведение

Политиките и услугите, насочени към родителите, преминават през концептуални промени¹ и поставят все по-голям фокус върху семействата и подкрепата им², отчитайки ключовата роля на родителите за осигуряване на пълноценна среда и грижа за децата³, както и факта, че всички родители трябва да бъдат подкрепяни в своята роля⁴. Промяната е насочена към надграждане на притежаваните от родителите компетенции и силни страни, което се различава от модела за „образование на родителите“, доскоро доминиращ при предоставянето на родителска подкрепа и адресиращ с обучение тези родители, за които се смята, че не са способни да отглеждат децата си. Напротив, родителската подкрепа адаптира подходи за овластяване (отдолу-нагоре) и включва дейности, които развиват връзката и взаимодействието родител-дете, които се предоставят чрез широк спектър от услуги.

Тези концептуални промени и тенденции в подкрепата за родителите включват и утвърждават универсалните елементи на политиките за родителството. Ефективната подкрепа на родителството, както в Европа, така и по света съответства с концепцията за прогресивния универсализъм като предлага услуги, съобразени с потребностите на семействата. В рамките на тези модели родителите имат достъп до различни видове услуги, които покриват елементите на пълноценната грижа⁵ и специфичните нужди на семейството. Наред с това, предоставяните услуги посрещат социалните потребности на родителите като им дават възможност да развиват мрежи за социална подкрепа и да изграждат социален капитал. Примерите от Европа⁶ подчертават значението на гражданското участие и междусекторното сътрудничество с оглед създаване на устойчива последователност от подкрепящи услуги. Обединяването на усилията на различни професионалисти около детето и семейството (като лекари, медицински сестри, педагози, социални работници и др.), както и на различни служби и агенции (болници, училища, общностни центрове, социални служби и др.) е важен фактор за посрещане на разнообразните потребности на родителите и гарантира, че тези услуги ще бъдат добре приети. Сътрудничеството между

¹ Наблюдавани тенденции в страни с водещи примери за политика, насочена към подкрепа за родителите и/или семейството.

² На базата на Katz et al. (2010)

³ Световна здравна организация, Детски фонд на ООН и Група на Световната банка, 2018

⁴ Уницеф, 2017

⁵ Концептуалната рамка, която се свързва със стабилната среда, предоставяна от родителите и другите полагащи грижи лица, се отнася до осигуряване на добра грижа за здравето и храненето на децата, защита от различни заплахи, както и осигуряване на възможности за ранно учене чрез взаимодействия, които са емоционално подкрепящи и отговарят на техните потребности.

⁶ Примери от Австрия, Белгия, Хърватска, Франция, Германия, Ирландия, скандинавските държави, Полша, Холандия, Великобритания са разгледани в настоящия документ.

секторите в процеса на планиране и предоставяне на услуги е важно не само за посрещане на разнообразните потребности на децата и родителите, но и за провеждане на кампании и повишаване на осведомеността за различни програми и услуги. Ирландското правителство, признавайки натиска и предизвикателствата, пред които са изправени съвременните семейства, започва промяна в политиката чрез реформи в закрилата на детето, социалните услуги целенасочени инвестиции в ранното детство. Възприет е подхода за цялостно управление (whole-of-government) и за ангажиране на цялото общество (whole of society) към подкрепата за родителите, обхващащи няколко конкретни политики за родителството. Закрилата на децата се разглежда като неразривно свързана с подкрепата на семействата чрез широк спектър от услуги и разпоредби, които подкрепят родителите да осигуряват пълноценна среда.

Входните точки на системите за предоставяне на услуги в подкрепа на родителството, са разнообразни и зависят както от фокуса на услугите⁷, така и от съществуващите политики в областта на човешкото развитие. В зависимост от профила на родителите обикновено се предвиждат няколко възможности за вход в системата - за родители с деца под три годишна възраст, или за родители, които очакват раждането на детето си е естествено входната точка да бъде здравният сектор, за да се предостави по-широк достъп на семействата до основни услуги; за лица и семейства, изложени на риск са предвидени множество входове, за да се осигури ефективен и бърз достъп до комбинация от основни и допълнителни услуги; специален набор от дейности е насочен към родителите, чиито деца за първи път влизат в системата на формалното образование, като тяхната цел е да отговорят на специфичните възрастови потребности и приоритети за подкрепа.

Настоящият преглед на тенденциите в политиките за родителството е разработен с целта да предостави информация в процеса на планирането и осъществяването на целите на политиките, насочени към подкрепа на родителството в България. Документът е разработен в подкрепа на: (i) дискусиите, свързани с проекта за Национална стратегия за детето (2019-2030 г.); (ii) работата по формулиране на първата Стратегия за ранно детско развитие на национално равнище и (iii) бъдещите дейности и планиране, свързани с националните програми в секторите на здравеопазването и образованието в България. На първо място са разгледани тенденциите и концепциите в политиките за подкрепа на родителството, които оказват влияние върху развитието на програмите в тази област в Европа и други водещи държави. След това е представен кратък преглед на свързаните с родителството компоненти от публичните политики в България, с оглед насърчаване на дискусиите за организиране на политиките и развитието на програми, необходими за укрепване на резултатите от съществуващите мерки, подкрепящи човешкото развитие в България. Разгледани са възможни входни точки на ниво секторни услуги, които могат лесно да се използват за иницирането на позитивни и гъвкави програми. На последно място, са предложени възможни стъпки за развитие на подкрепата на родителството, наред с деветнадесет примера за родителски политики от европейски държави. Представените в Приложението примери включват подходи по отношение на националните стратегии и програми, примери за предоставяне на услуги и информационни кампании, които могат да послужат като отправна точка и инструмент за разработване на програми.

Развитието на политиките, насочени към родителството подсказва, че силните системи са изградени върху наличните универсални мрежи и потоци на финансиране, които насърчават по-добро насочване (таргетиране), координация на услугите, и насочено към резултатите планиране. Документът поставя акцент върху основните характеристики на политиките за подкрепа на родителството, разглежда научени уроци и предоставя примери за успешни политики. Това се базира на представяне на основните тенденции в развитието на политиките държави от ЕС, с фокусирано развитие в областта на родителството, които разкриват положените усилия в посока инвестиране в прогресивни универсални подходи и насърчаване на прехода от реактивни концепции към концепции, които овластяват семействата. Разгледани са обхвата и различните аспекти от управлението на програмите, без да се фокусира върху финансовите им аспекти⁸.

⁷ В Германия, например, където се предполага, че всички деца посещават детска градина в продължение на една година преди постъпването им в началното училище, семейните центрове целенасочено се създават в детските градини.

⁸ Повече за финансовите аспекти на Световната здравна организация, Детският фонд на ООН и Групата на Световната банка (2018)

Подкрепата за родителство е от ключово значение за политиките, за да се подкрепи и подсили развитието на децата и постигнат положителни резултати по отношение на човешкия капитал в България. В контекста на предизвикателствата свързани с демографските тенденции, застаряване на населението и резултатите на човешкия капитал (изоставачи от европейските държави)⁹, профилът на съществуващите услуги за подкрепа на родителите разкрива, че настоящият микс от политики достига директно само до ограничена част от населението като по-голямата част от програмите са насочени към населението, което изложено на рискове или в уязвима ситуация. Подкрепата за родителство следва да бъде поставена в центъра на стратегическите и оперативни действия на държавата като инвестицията в оптималното развитие на децата може да бъде постигната, само когато техните родители са овластени и подкрепени.

⁹ Според Индекса на човешкия капитал (2018), резултатът на България е 0,68. *Очакваният брой години в образованието* в България за дете, което започва предучилищно образование на 4-годишна възраст, е 12.9 до 18-тия му рожден ден, или почти една година по-малко в сравнение със страните с най-високи резултати по отношение на човешкия капитал. В същото време, резултатите на българските ученици от международни тестове се равняват на 498 точки, докато страните с най-висок индекс на човешкия капитал варират на много по-високи нива от около 550 точки. По отношение на здравните резултати, 87% от 15 годишните в България ще преживеят до 60-годишна възраст.

СЪДЪРЖАНИЕ

ПОЛИТИКИ В ПОДКРЕПА НА РОДИТЕЛСТВОТО – ТЕНДЕНЦИИ И ЕЛЕМЕНТИ.....	9
ТЕНДЕНЦИИ ПО ОТНОШЕНИЕ ПРИЛАГАНЕТО НА ПОЛИТИКИТЕ	13
КОНЦЕПЦИИ ПО ОТНОШЕНИЕ НА ЕФЕКТИВНОСТТА	15
ПОСТИЖЕНИЯ В БЪЛГАРИЯ – ОБХВАТ И ЕЛЕМЕНТИ НА ПОДКРЕПАТА ЗА РОДИТЕЛИТЕ.....	17
ПРИЛАГАНЕ И ЕФЕКТИВНОСТ НА ПОЛИТИКИТЕ	18
ПЪТИЩА ЗА РАЗВИТИЕ НА ПОЛИТИКИТЕ И ПОДКРЕПАЩИ ПИРМЕРИ ОТ ЕС	21
ПОЛИТИКИ И УСЛУГИ ЗА ПОДКРЕПА НА РОДИТЕЛСТВОТО. ПРИМЕРИ ОТ ЕВРОПЕЙСКИ ДЪРЖАВИ.....	26
НАЦИОНАЛНИ ПОЛИТИКИ И СТРАТЕГИИ	26
1. ПРОГРАМА ЗА ПОДКРЕПАЩИ ГРИЖИ – ЗДРАВЕ И БЛАГОСЪСТОЯНИЕ НА МАЛКИТЕ ДЕЦА В ИРЛАНДИЯ	26
2. ПРОГРАМА ЗА ПРЕВЕНЦИЯ, ПАРТНЬОРСТВО И ПОДКРЕПА НА СЕМЕЙСТВОТО (ПППС) В ИРЛАНДИЯ	28
3. ПРОГРАМА „ЗДРАВО ДЕТЕ” В ОБЕДИНЕНОТО КРАЛСТВО	30
4. АГЕНЦИЯ „ДЕТЕ И СЕМЕЙСТВО” (KIND EN GEZIN) В БЕЛГИЯ	32
МОДЕЛИ НА УСЛУГИ: ПРЕСЕЧНИ ТОЧКИ ЗА СЕМЕЙСТВАТА И ДЕЦАТА	34
1. СЕМЕЙНИ ЦЕНТРОВЕ В СКАНДИНАВСКИТЕ ДЪРЖАВИ	34
2. СЕМЕЙНИ ЦЕНТРОВЕ В ГЕРМАНИЯ (СЕВЕРЕН РЕЙН -ВЕСТФАЛИЯ)	36
3. ЦЕНТРОВЕ ЗА МЛАДЕЖИ И СЕМЕЙСТВА В ХОЛАНДИЯ	38
4. РАБОТИЛНИЦИ ЗА РОДИТЕЛИ В БЕЛГИЯ	40
5. РАННА ПОМОЩ (FRÜHE HILFEN) В ГЕРМАНИЯ	42
6. ЗАКРИЛА НА МАЙКИТЕ И ДЕЦАТА ВЪВ ФРАНЦИЯ	43
ПРОГРАМА ЗА ПОДКРЕПА НА РОДИТЕЛСТВОТО	44
1. ПРОГРАМАТА „ДОБЪР РОДИТЕЛ, ДОБЪР СТАРТ” В ПОЛША.....	44
2. СЕМИНАРИ „ПОРАСТВАМЕ ЗАЕДНО” В ХЪРВАТИЯ	46
3. „МОЗЪКЪТ НА МОЕТО БЕБЕ” В ОБЕДИНЕНОТО КРАЛСТВО	47
4. РОДЕН ДА ЧЕТЕ (NATI PER LEGGERE) В ИТАЛИЯ	49
5. ИГРАЙ ВКЪЩИ (PLAY@НОМЕ) В ШОТЛАНДИЯ	50
6. „ПОРАСНАЛО ДЕТЕ” В ИРЛАНДИЯ	52
7. СЕМЕЙНИ ФОНДАЦИИ В ОБЕДИНЕНОТО КРАЛСТВО.....	53
КАМПАНИИ.....	55
КАМПАНИЯТА „ИГРАЙ, ГОВОРИ, ЧЕТИ” (PLAY, TALK, READ) В ШОТЛАНДИЯ	55
КУРСОВЕ.....	57
МАЛКИ ДЕЦА НА ХОРИЗОНТА (REUTER IN ZICHT) В ХОЛАНДИЯ	57
ПОЛИТИКИ И ПРОГРАМИ, НАСОЧЕНИ КЪМ ПОДКРЕПА НА РОДИТЕЛИТЕ В БЪЛГАРИЯ, НА КОИТО СЕ ОСНОВАВАТ ПРЕПОРЪКИТЕ.....	58
БИБЛИОГРАФИЯ	59

Благодарности

Този доклад беше изготвен от отдел „Европа и Централна Азия“ в глобалната практика за образование на Групата на Световната банка. Документът е разработен под ръководството на Хари А. Патринос (ръководител на практиката) и отразява приноса на д-р Константина Ренцу, Международната асоциация "Стъпка по стъпка", Десислава Кузнецова, Елка Налбантова, Мадлен Таниелян, Мила Ташкова, Адела Делчева, Марта Хелена Рейс де Асис и Патрик Бирибонва. Екипът благодари за отправените коментари и препоръки на Луси Басет и Александра Валерио.

Работни дефиниции

Семейна политика

Семейната политика предоставя цялостна рамка за мерките, насочени към предоставянето на подкрепа за семействата и очертава визията на правителството във връзка с функциите на семейството и ролята на държавата за насърчаване на семейството и семейния живот (Katz et al., 2010). Според Vail (1992, стр. 3) „семейната политика се състои от политики, програми, закони и разпоредби, които имат изричното предназначение да подкрепят семействата при отглеждането на деца. Тя включва политики, които подпомагат родителите и общностите в осигуряването на среда, която има за крайна цел подпомагане развитието на децата”.

Политика за родителска грижа

Според Katz et al. (2010, стр. 9) политиката за родителска грижа се отнася до „политики и програми, които имат за цел да подобрят качеството на родителската грижа или да разнообразят заниманията на родителите с техните деца в рамките на или извън дома, и включват предоставяне на информация на родителите, съдебни решения за предоставяне на родителски права, управление на доходите, издръжка на дете”. „Съдебното решение за предоставяне на родителските права се постановява от граждански съд и задължава родителите да посещават курсове за родители или консултации, както и да изпълняват други мерки, които съдът е определил като необходими“ (Katz et al., 2010).

Подкрепа за семейството

Според Daly et al. (2015, стр. 12) „подкрепата за семейството представлява набор от (услуги и други) дейности, насочени към подобряване функционирането на семейството като поставя отглеждането на деца и други семейни дейности в рамките на система от подкрепящи взаимоотношения и ресурси (формални и неформални)”. Подкрепата за семейството се предоставя главно чрез услуги (най-вече социални, здравни и психологически услуги за семействата), и/ или чрез установяване или пренасочване на икономическата подкрепа за семействата, особено паричните плащания (Daly et al., 2015, стр. 8).

Подкрепа за родителска грижа и програми за подкрепа на родителството

Според една от най-често използваните дефиниции, родителската подкрепа „се отнася до набор от мерки или услуги, свързани с предоставяне на информация, подкрепа, образование, обучение, консултации и други, насочени към начина, по който родителите разбират и изпълняват своята роля. Общата цел е свързана с постигане на по-добри резултати за децата и младежите (а в някои случаи и за семействата като цяло) чрез предоставяне на услуги, които предлагат информация, подкрепа и дори възможност за преквалификация на родителите” (Daly, 2007; цитиран в Janta, 2013, стр. 9). В допълнение, Daly et al. (2015, стр. 12) дефинират родителската подкрепа като „набор от (услуги и други) дейности, насочени към подобряване на начина, по който родителите възприемат и изпълняват ролята си на родители, както и към разширяване на набора от ресурси и компетенции за отглеждане на деца (включително информация, знания, умения и социална подкрепа)”. Програмите за подкрепа на родителството могат да се дефинират „като дейности, програми, услуги или интервенции за родителите, насочени към подобряване на поведението, знанията, убежденията, нагласите и практиките, използвани от родителите при взаимодействието им с техните деца” (Britto et al., 2015, стр. 3). Основната цел на тези програми е да повиши осведомеността относно значението на родителството и за отговорната роля, която родителите имат за оптималното развитие на техните деца.

Положително упражняване на родителски грижи

Според Препоръка (2006) 19 на Съвета на Европа, позитивното родителство се отнася „до родителско поведение, основано на най-добрите интереси на детето, което е обгрижващо, овластяващо, ненасилствено и осигурява разпознаване и напътстване, което включва установяване на граници, за да се осигури възможност за цялостното развитие на детето.” Позитивното родителство предполага зачитане на правата на децата и осигуряване на ненасилствена среда, в която родителите не използват телесни или унижителни психологически наказания за решаване на конфликти, както и възпитание в дисциплина и уважение”.

ПОЛИТИКИ В ПОДКРЕПА НА РОДИТЕЛСТВОТО – ТЕНДЕНЦИИ И ЕЛЕМЕНТИ

В продължение на много години подкрепата на родителството бе разглеждана като частна сфера, в която държавата се намесва предимно в случаи на сложни проблеми. Все повече, обаче, подкрепата за семейството се интегрира в по-широкия контекст на родителството или семейна политика¹⁰, гарантирани от държавата¹¹. Въпреки че много аспекти от родителството принадлежат към частната сфера, в резултат от Препоръка (2006) 19 на Комитета на министрите на Съвета на Европа относно политика на подкрепа на положителното упражняване на родителски грижи, то започва да се признава като област на обществена политика. Родителството и предоставянето на родителска подкрепа в различни държави преминават през различни промени, които водят до приемане на подкрепата на родителството като отделна област на политиката, или като част от по-широкия кръг от инициативи, насочени към благосъстоянието и подкрепата на децата. И все пак, в много други държави семействата нямат достъп до всеобхватна родителска подкрепа, а по-скоро получават некоординирани и често припокриващи се услуги, насочени само към определени техни потребности, или отнасящи се само до конкретни аспекти от ролята им на родители. Много правителства вземат предвид родителството, но не разполагат със съгласувана рамка за подкрепа на родителите, която да послужи като основа при формулиране на целите, ресурсите и процесите за наблюдение. Вместо това, подкрепата за родителите се предоставя чрез насочени към специфични групи и/или сегрегирани политики, които имат за цел да посрещнат тесни цели (напр. насилие над деца) или потребностите на конкретни подгрупи (напр. семейства в неравностойно положение)¹². За да бъде ефективна, родителската подкрепа трябва да се предоставя в рамките на съгласувана концепция за родителски грижи, която да подпомага и подкрепя родителите по различни начини, в зависимост от специфичните им потребности и силните им страни.

Примерите за развитие на политиките от различните държави по света, в които се наблюдава ясно изразен компонент за подкрепа на родителството разкриват, че след първоначалния период, който обхваща първите три години от живота на детето, и е насочен към подобряване на координацията и инвестиране в родителски капацитет, все повече и повече съвременните системи за родителство разширяват обхвата си, за да отговорят на специфичните потребности от родителски умения и знания, както и на специфичните възрастови потребности на децата в предучилищното и начално образование¹³. Родителството е интегриран елемент от политиките за деца и ранно детско развитие, който преминава през целия жизнен цикъл и води до набор от преки услуги, насочени към децата и тяхната естествена среда. То е един от ключовите елементи на политиките, който следва да бъде координиран и осъществяван чрез предоставяне на основни услуги, свързани с човешкото развитие в съответните сектори (здравеопазване, хранене, образование, социални услуги, закрила на детето).

Фигура 2. Комбинация от политики за РДР и родителство, която следва жизнения цикъл и нарастващия обем на предоставяните услуги (Световна банка, 2019 г.)

¹⁰ Katz et al. (2010)

¹¹ Съгласно Конвенцията за правата на детето (Общото събрание на ООН, 1989 г.) семейството е „основната група на обществото и естествената среда за растежа и благосъстоянието на всички нейни членове и особено на децата, [и] трябва да бъде предостави необходимата защита и помощ, за да може напълно да поеме отговорностите си в рамките на общността”.

¹² Katz et al., 2010

¹³ В Чили, наскоро актуализирана политика за РДР, насочена към деца на възраст между 5 и 10 години, поставя фокус върху психичното здраве и родителската грижа.

Добрите примери за политики, насочени към децата и ранното детско развитие включват интегрирането на родителските грижи в основните компоненти на политиките през целия жизнен цикъл и предвиждат мерки за цялостен мониторинг на постигнатите от децата резултати, които от своя страна да задават посоката на политиките. Ефективните политики (като представената по-долу политика в Ирландия) поставят акцент върху развитието на стабилна система в ранното детство около детето и неговото семейство, като семействата получават подкрепа за отглеждането на децата и насърчаване на цялостното им развитие.

Универсалните национални политики са основната мрежа за родителска подкрепа и неин основния фокус чрез комбинация от различни инструменти за комуникация и предоставяне на услуги в различните сектори. Съгласуваната рамка за подкрепа на родителството е основана на разбирането, че всички деца и семейства имат потребности и се изправят пред предизвикателства, но някои от тях имат по-сериозни и сложни потребности. Това означава, че около семействата трябва да се изгради последователност от грижи и подкрепа, която да включва универсални услуги за всички, допълнителни услуги за тези, които имат допълнителни потребности, и интензивни услуги за тези, които имат сложни потребности (Фигура 3). Услугите, предоставяни на всяко едно от трите нива (всеобхватна, засилена и интензивна подкрепа) трябва да се допълват, за да формират непрекъснат континуум, който да изгражда съгласувана рамка за подкрепа на родителството¹⁴. На Фигура 3 е представена последователността, необходима за разработване на солидни услуги за ранно детско развитие и такива насочени към по-големите деца, която в еднаква степен важи и за услугите в подкрепа на родителството като основен техен компонент.

Фигура 3. Прогресивен универсализъм – последователност на услугите (Източник: Унищф и ISSA, без дата)

Политиките за подкрепа на родителството не би следвало да бъдат приравнявани с политиките за подкрепа на майките, а да ангажират всички, които осигуряват постоянна грижа за децата през целия жизнен цикъл. Родителска подкрепа се осъществява на базата на: а) широк спектър от услуги и форми на подкрепа, които дават възможност на семействата да направят своя избор на базата на потребностите, които имат; б) услуги, насочени към овластяване на родителите чрез повишаване на тяхната информираност за важната роля, която имат за развитието на техните деца, както и чрез включване на тяхната воля, потребности, и интереси в нови и съществуващи планове; в) услуги, които се стремят да насърчат равенството между половете и социалното приобщаване чрез ангажиране на служители, които отразяват многообразието в общността и семействата (напр. съставът на предоставящите услуги включва мъже, бежанци и др.). Програмите за подкрепа на родителството следва да стартират през бременността, като по време на юношеството трябва да се въведат елементи, които да разясняват същността и функциите на родителството, и как то влияе върху цялостното развитие на децата. Наред с това, други лица, които също полагат грижи за децата и са отговорни за тяхното възпитание, трябва да бъдат включени в

¹⁴ Световна здравна организация, Детският фонд на ООН и Групата на Световната банка (2018).

програмите за подкрепа на родителските грижи с оглед предоставяне на структурирана и съгласувана подкрепа¹⁵.

За да бъде родителската политика възможно най-ефективна и да отговаря адекватно на потребностите на родителите, Ирландия прилага цялостен подход на цялостно управление и на ангажиране на обществото.¹⁶ Цялостният подход на управление предполага, че са положени усилия отделните сектори да координират, идентифицират и преследват общи цели, да наблюдават съвместните действия и да изграждат ефективно сътрудничество, чиято крайната цел да бъде подкрепа за родителите в тяхната роля.

Карте 1: Инициативи за подкрепа на родителската грижа в Ирландия

Правителството и обществото в Ирландия **възприемат подход на цялостно управление и ангажиране на цялото общество** по отношение подкрепата на родителството, който обединява няколко политики. Като признава натиска и предизвикателствата, пред които са изправени съвременните семейства, правителството на Ирландия започва да променя политиката чрез различни реформи в областта на закрилата на детето и социалните услуги, както и чрез инвестиции в ранното детство. Закрилата на детето се разглежда като неразривно свързана с подкрепата на семейството чрез широк спектър от услуги и разпоредби, които повишават капацитета на родителите за осигуряване пълноценна домашна среда. Развитието на децата се разглежда от холистична гледна точка като се залага на подход, който обхваща всички аспекти на управлението, който да обедини редица ключови области на политиката и услугите, насочени към децата, младите хора и семействата. Въз основа на тези възгледи Ирландия предприема всеобхватни стъпки, за изграждане на система за подкрепа на семействата и децата

Рамка на националната политика

„По-добри резултати, по-светло бъдеще“ е мотото, залегнало в основата на националната рамка за детска политика, която обхваща деца и младежи на възраст от 0 до 24 години. Тази рамка възприема цялостния подход на правителството и разчита на редица отделни стратегии, насочени към ранните детски години, юношеството и гражданското участие. Основният принцип на рамката е необходимостта от укрепване на системата за подкрепа на децата, така че те да имат възможност да развият пълния си потенциал В този смисъл, подкрепата за родителите е първата трансформационна цел. Правителството се ангажира с: а) разработване на политическа декларация на високо равнище относно родителската и семейната подкрепа, която да съдържа насоки по отношение предоставянето на универсална, подплатена с доказателства подкрепа за родителите. Тази подкрепа следва да отчита родителските и семейни фактори, които оказват влияние върху родителския капацитет и функционирането на семейството (напр. психично здраве и злоупотреба с вещества) и да посочва решения за децата, семействата и общностите в риск; б) гарантиране планирането и координацията на родителската подкрепа на местно ниво чрез комитети за услуги за деца; в) продължаване на финансовата подкрепа на родителите за покриване на

разходите за отглеждане на деца чрез предоставяне на обезщетения за деца; и г) оценяване на текущата политика по отношение на отпуска по майчинство и родителски отпуск с оглед обмисляне въвеждането на платен отпуск по бащинство (Министерство по въпросите на децата и младежта, 2014 г., стр. 25)

Националните програми за подкрепа на родителството (вж. Програмата за грижи и Програмата за превенция, партньорство и подкрепа на семейството в Приложението) се прилагат в контекста на различните видове универсално достъпни услуги за семействата. Наскоро стартиралата Стратегия „Първите 5“ (цялостна стратегия на правителството, насочена към бебета, малки деца и техните семейства) определя начини за изграждане на система от интегрирани, междусекторни и висококачествени подкрепа и услуги - ефективна система за ранно детство, която ще даде възможност на всички бебета и малки деца в Ирландия да придобият положителен ранен опит (Правителството на Ирландия, 2019 г., стр. 12). Основните цели на стратегията са свързани с: а) изграждане на силни и подкрепящи семейства и общности; б) постигане на оптимално физическо и психично здраве; в) предоставяне на ранно, основано на игра, учене; и г) изграждане на ефективна система за ранно детство.

Институционална рамка

След създаването през 2011 г. на [Департамент по въпросите на децата и младежта](#), който има за цел обединяване на редица ключови области на политиката и услуги, насочени към децата, младите хора и семействата, се въвежда длъжността министър по въпросите на децата и младежта, който да наблюдава реформата в областта на услугите за деца и семейства и да следи изпълнението на поетите от страна на правителството ангажименти в рамките на Програмата 2011 г. Агенцията за децата и семействата (създадена през 2014 г.) отговаря за подобряване благосъстоянието и резултатите на децата в цялата страна, както и за осигуряване на прозрачни услуги, съобразени с потребностите на младите хора и семействата, с които работи, и гарантиране на своята отчетност в политически, публичен и професионален план.

Източник: <https://www.tusla.ie>

¹⁵ УНИЦЕФ, 2017 г.

¹⁶ На база на настолно проучване на политиките и услугите в държави от ЕС за периода м. януари-април 2019 г.

Цялостното ангажиране на обществото изисква по-широко сътрудничество между различните заинтересовани страни (правителство, академични институции, гражданско общество, семейства и др.) с оглед осъществяване на прехода от политика към практика и създаване на споделена собственост. Създаването на благоприятна среда за родителските политики и насърчаването на пълноценната грижа са свързани с комбинация от стимулиращи политики и подкрепящи услуги (напр. здравеопазване, образование, социално подпомагане), овластени общности и умения сред полагащите грижи. Информацията в Каре 1 по-долу, както и примерите в Приложението представят подходите на Ирландия за разработване на комбинация от политики за подкрепа на родителството.

Държави с добре развити политики за подкрепа на родителството (като Ирландия, Великобритания, Холандия, Франция, Швеция) често определят една водеща държавна агенция или отдел, които в рамките на по-широк портфейл (която може да включва здравеопазване, образование и/или закрила на детето), отговаря за по-голямата част от политиките и подкрепата, свързани с родителството. Например в Холандия Междуведомствената програма за младежта и семействата (която работи в тясно сътрудничество с Министерството на здравеопазването, благосъстоянието и спорта, Министерството на правосъдието, Министерството на социалните въпроси и заетостта и Министерството на образованието, културата и науката) е основната координираща институция за семейните политики. Въпреки това, подкрепата за родителите е в ръцете на местните и регионалните власти. По същия начин във Франция, въпреки че четири министерства отговарят за разработване на политики, финансиране и регулиране на услуги за деца и/или семейства, ключова роля в предоставянето на програми за подкрепа на семействата има Междуведомствената служба за семейството (Délégation interministérielle à la famille). В Ирландия Департаментът по въпросите на децата и младежта обединява редица ключови области на политиката и услугите за деца, млади хора и семейства, включително детска грижа, закрила на детето и социални грижи, алтернативни грижи и въпроси, свързани с младежта. Подобен подход осигурява координация и предотвратява предоставянето на припокриващи се услуги на децата и техните семейства. Освен това той подпомага координирането на услугите, на разположение на децата и техните семейства, като управлява децентрализацията чрез осигуряване на съгласуваност между различните участници, насърчава разработването на общи и споделени цели, определя подхода, необходим за постигането на тези цели, и изяснява на ролите на различни агенции. Като цяло, определянето на водеща агенция (напр. TUSLA¹⁷) е ефективна практика по отношение процеса на разработване и прилагане на политики, така и по отношение насърчаването на ефективни механизми за координация¹⁸ в рамките на политиките за деца и ранно детско развитие.

Междусекторното сътрудничество има значение не само с оглед посрещане на разнообразните потребности на децата и родителите, но и по отношение провеждането на кампании в рамките на определени програми и повишаване на осведомеността за тях. Примерите от държавите по света показват, че координацията се свежда до определяне на лесни практически правила, ясно разпределение на отговорностите между секторите и съответните услуги, както и овластяване на местните доставчици на услуги, които имат координационна роля. За да се избегне разпокъсаното предоставяне на услуги, изграденото на лесен достъп до универсални услуги междусекторното сътрудничество, е от съществено значение за посрещане на различните потребности на семействата. При предоставянето на фрагментирани услуги, всяка програма/услуга има свои собствени цели, визия и ценности, без да съществува комуникация между тях. Основната цел на програмите за подкрепа на родителите е да предложат на семействата ресурсите, необходими за осигуряване на петте взаимосвързани и неделими компонента на родителската грижа на техните деца: добро здраве, адекватно хранене, безопасност и сигурност, отзивчиви грижи и възможности за учене¹⁹. Подобна подкрепа изисква разработването на координирани и интегрирани политики, услуги и системи за подкрепа за всеки един от петте компонента. За да предоставят подкрепа на родителите, програмите трябва да бъдат адаптирани спрямо сложните аспекти на непрекъснатата променящата се реалност²⁰. Много държави (напр. Скандинавските страни,

¹⁷ Агенцията за детето и семейството е независимо юридическо лице, в което участват Здравните службите за детето и семейството, Агенцията за подкрепа на семейството и Националният борд за подпомагане в областта на образованието, някоя психологически служби, както и редица служби, които отговарят за случаите на домашно, сексуално и основано на пола насилие. <https://www.tusla.ie/about/>

¹⁸ Напр. Naudeau et al., 2011 г.

¹⁹ Световна здравна организация, Детският фонд на ООН и Групата на Световната банка (2018)

²⁰ УНИЦЕФ, 2017 г.

Германия, Белгия) са разработили модели, които предоставят широк спектър от услуги „на едно гише“ - на лесно достъпни за родителите места или чрез мрежи от координирани служби. Този подход е ефективен по отношение предоставянето на родителите на достъп до съобразени с потребностите им услуги, като в същото време получават възможности за социализация и общуване с други родители²¹. Примерите, включени в Приложението подчертават значението на гражданското участие и междусекторното сътрудничество за създаването на последователност в предоставяните услуги за подкрепа на родителството.

ТЕНДЕНЦИИ ПО ОТНОШЕНИЕ ПРИЛАГАНЕТО НА ПОЛИТИКИТЕ

Наблюдава се все по-голямо разнообразие по отношение на начините за предоставяне на родителска подкрепа в държавите от ЕС. Подходите за предоставяне на услуги за подкрепа на родителите варират значително както сред, така и в рамките на отделните държави. Като цяло, съществуват два основни начина за предоставяне на родителска подкрепа: 1) посещения в дома на семейството и 2) семейството посещава мястото на предоставяне на услугата, паралелно на която се предлага и комуникационен компонент, насочен както към универсални, така и към специализирани бенефициенти на родителска подкрепа. Подходът, който поставя акцент върху домашните посещения е по-ефективен за семействата в риск, тъй като те могат да бъдат по-лесно открити в техните домове. В допълнение, програмите и услугите могат да бъдат предоставяни на индивидуален или групов принцип. Индивидуалните подходи са по-ефективни при семейства със сложни проблеми. Примери за начини за предоставяне на услуги са подробно описани в Приложението и по-долу.

В някои държави (напр. Белгия, Финландия, Франция) инициативите за подкрепа на родителите се организират и координират чрез мрежи. Един такъв пример е мрежата „Подпомагане и подкрепа на родителите“ (REAAP) във Франция

Каре 2: Мрежи за подкрепа на родителството

Мрежата REAAP във Франция

Във Франция подкрепата за родителите е част от широка политическа програма, чиято цел е насърчаване на социалното сближаване и приобщаване. Като цяло, родителска подкрепа и помощ се предоставя чрез многобройни услуги (напр. съвети по отношение на правата, общи или специализирани здравни и социални услуги). На местно ниво, социалните служби са в пряк контакт със семействата и отговарят за координирането на дейностите по предоставяне на всички тези услуги в зависимост от специфични потребности на семействата (Европейска социална мрежа, 2012 г.).

REAAP е националната рамка за предоставяне на родителска подкрепа във Франция, която финансира местни мрежи, подпомагащи разработването и предоставянето на родителска подкрепа на всички родители на деца под 18-годишна възраст. Според министерството изпълняваните от REAAP „дейности осигуряват благоприятна основа, на базата на която родителите да дефинират рамката, в която ще расте и ще се развива тяхното дете като наред с това отчитат многообразието на семейните структури, формите на упражняване на родителската функция, и признават мястото на всеки един от родителите като възпитател на детето според принципите на политически, философски и професионален неутралитет“²². Рамката поставя акцент върху междуинституционалното партньорство и финансира не самите организации, а създаването на мрежи и/или партньорства. Програмите, изпълнявани от REAAP се финансират от държавата, но финансовите решения се вземат на ниво местни власти като се финансира само мрежата или съответното партньорство (Boddy et al., 2009).

Мрежите на REAAP, които представляват основен източник на подкрепа за родителите във Франция, се основават на принципа, че „всички родители могат да се изправят пред трудности, с които не могат да се справят сами“ (Boddy et al., 2009, стр. 42). Мрежите са насочени са към укрепване и увеличаване на ангажираността и овластяването на родителите на доброволна основа чрез предлагане на ресурсите и експертния опит, от които се нуждаят, за да изпълняват своята роля. Рамката позволява на родителите да

²¹ Подобен подход създава „общност“ около семейството и детето и насърчава не-стигматизираща атмосфера като предоставя цялостни, лесно достъпни услуги.

²² <https://solidarites-sante.gouv.fr/archives/famille-enfance/dispositifs-d-aides-aux-familles/article/les-reseaux-d-ecoute-d-appui-et-d-accompagnement-417404>

обменят информация и опит с други родители, както и да си оказват взаимна помощ в контекста на дискуссионни групи. Рамките могат да бъдат разработени от местните общности или от самите родители, а групите могат да разчитат на помощ от професионалисти (напр. социални работници) или непрофесионалисти, които са обучени за тази роля.

Родителските услуги, базирани на ИТ технологии, могат да включват онлайн консултации, подкрепящи услуги и платформи, приложения, телефонни линии за помощ и др. Уебсайтът на Groeimee.be и телефонната линия за помощ на Elterntelefon са само два примера от Европа в тази насока.

Каре 3: Базирани на технологиите услуги за подкрепа на родителството

Уебсайт Groeimee.be в Белгия

Groeimee е уебсайт за всички, които са ангажирани с отглеждането на деца и юноши. Родителите и други лица, полагащи основни грижи за деца ще намерят в този сайт стойностна и надеждна информация за отглеждането на деца, която отразява най-актуалните теми за възпитанието и преглед на възпитателната подкрепа в съответния регион. Groeimee.be съчетава усилията на EXPOO, Kind en Gezin (виж Приложението) и други експерти. EXPOO е експертен център за образователна подкрепа на фламандското правителство, базиран в Агенцията за децата и семейството (Kind en Gezin). EXPOO има две основни задачи: 1) събиране, обогатяване и разпространение на знания и ноу-хау по отношение на възпитанието, подкрепата при отглеждането на деца и жизнената среда на децата и младежите; 2) и практическа подкрепа на широката област на работа с методи, техники и инструменти.

Elterntelefon в Германия

Elterntelefon е немска национална телефонна линия, която дава възможност на родители да споделят своите опасения и проблеми без ограничения в темите. Основната цел е да се помогне на родителите да се справят с проблемите, с които се сблъскват чрез участие в обществен дебат, както и да бъдат насърчавани да предприемат конкретни промени, за да подобрят положението на своите семейства. Elterntelefon е най-голямата, безплатна телефонна консултантска услуга за деца, юноши и родители в Германия. Със своите членове Elterntelefon създава две национални мрежи и предоставя консултиране по различни въпроси. Асоциацията произхожда от Германската асоциация за закрила на детето и като неин член преследва цели, тясно свързани с подобряване на условията на живот на децата и юношите в Германия. Германската асоциация за закрила на детето подкрепя работата на Elterntelefon чрез местната си инфраструктура и провеждането на социално-политическото лобиране.

Групите за самопомощ са насочени към различни видове потребности с общата идея, че на базата на опита на себеподобните си, хората стават по-открити, започват да разчитат на ресурсите на групата и да имат доверие един на друг. Освен това, чрез възможността членовете на групата да обсъждат проблемите си заедно по ръководството на професионалист, групата за самопомощ превъзпитава родителите чрез слушане” (Molinuevo, 2013, стр. 38).

Каре 4: Самопомощ, групи за подкрепа между партньори или родители

Програма „Майки от общността“ в Ирландия

„Майки от общността“ е програма за подкрепа родител-родител, насочена към родителите на едно или две деца на възраст 0-2 години. Програмата, която обхваща главно родители в неравностойно положение (вкл. самотни родители, родители тийнейджъри, пътуващи родители, родители търсещи убежище и родители бежанци), се провежда от опитни, обучени майки. Уникалното в програмата е, че първоначално тя е се предоставя от непрофесионални/ парапрофесионални майки или майки-доброволци („майки от общността“), които са наети, обучени и подкрепени от патронажни сестри за развитие на семейството. „Майките от общността“ използват своя опит като майки, както и местни знания, за да подкрепят и насърчават новите родители. Програмата е пример за важната роля, която здравните служби играят в подкрепата на родителите. След създаването на TUSLA (Ирландската агенция за децата и семействата), управлението на програмата става сложно поради факта, че както изпълнението, така и финансирането се споделят между TUSLA и Изпълнителната агенция на здравните служби (HES). Това разделение застрашава бъдещето на програмата и създава несъответствия в начина, по който програмата се изпълнява на различни места.

Места за срещи: отговарят на потребностите на родителите от изграждане на мрежи и социализиране с други родители. Един такъв пример е Baboes в Белгия.

Вабоев в Белгия

Вабоев е свободно пространство, където родителите на деца под 5 години могат да се срещнат, докато децата им играят. Родителите могат също така да се съветват със служителите в пространството за срещи, които изпълняват ролята на фасилитатори. Няма определена програма или списък с въпроси, които трябва да бъдат дискутирани; родителите идват да говорят за децата и ежедневието си. Фактът, че на родителите е дадена ръководна роля е доста новаторски. Според мненията на родителите, Вабоев запълва съществуващата необходимост от неформална мрежова подкрепа в безопасна и свободна среда, където могат да се обменят мнения, мисли и притеснения относно семейния живот като цяло (Malinuevo, 2013).

КОНЦЕПЦИИ ПО ОТНОШЕНИЕ НА ЕФЕКТИВНОСТТА

Ефективността на родителската подкрепа е също толкова важна, колкото и предоставянето ѝ. Непрекъснатият мониторинг и оценка съставляват неразделна част от ефективните политики и програми за подкрепа на родителските грижи. Оценката и мониторингът са от съществено значение, за да се осигури постигане на целите на програмата и посрещане на потребностите на семействата и децата ще бъдат, както и за да се планират бъдещите стъпки и да се гарантира устойчивост. Основен елемент от представената в Приложението „Програма за грижи“, е нейната стриктна и непрекъсната оценка. Програмата се оценява с оглед получаване на информация за нейното изпълнение и идентифициране на научените уроци в контекста на други инициативи за промяна на системата на услугите в здравния и социалния сектор. Програмата за превенция, партньорство и подкрепа на семейството, която също е включена в Приложението, се наблюдава и оценява стриктно, за да се проучи процесът на изпълнение и резултатите от различните предоставяни на семействата услуги. В рамките на различни модели на услуги и програми (напр. Familienzentren, работилници за родителство и др., включени в Приложението) се разработват критерии за качество, за да се гарантира, че предоставяните на семействата и техните деца услуги са с високо качество, както и че техните потребностите им са посрещнати. Необходимостта от мониторинг на ефективността се отчита и от програмите за родителски грижи. Например, включената в приложението програма за провеждане на обученията „Да пораснем заедно“ използва по ефективен начин резултатите от самооценките на участниците и външната оценка, за да се адаптира спрямо местните потребности чрез разработване на още по-ориентирани към търсенето програми за специфични групи семейства (вж. Приложение). Както става ясно от моделите, включени в приложенията, и от прегледа на литературата, е важно да се създават механизми, които да гарантират плурализма по отношение на оценката и мониторинга. Въпреки че необходимостта от програми, основани на доказателства, се увеличава, при прилагането на различните подходи е важно да се надгражда върху саморефлексията на родителите и практикуващите.

При всички политики качеството на услугите е неразривно свързано с качеството на работната сила, която ги предоставя. Предвид разнообразието на предлаганите услуги и многообразието на работната сила (социални педагози, психолози, социални работници, адвокати, здравни специалисти и др.), съществува необходимост от координирано начално и продължаващо професионално развитие, както и от разработване на обучителни програми за подкрепа на родителите. Тези програми ще помогнат на практикуващите, натоварени с разработването на необходимите знания, умения и ценности, да предоставят съобразена с потребностите и основава на ефективни умения са изграждане на отношения подкрепа. Обучението следва също така да изгради у практикуващите умения за фасилитиране, ангажиране и обучение на възрастни. Основна част от всяка инициатива за развитие на работната сила е и предоставянето на продължаваща подкрепа, менторство и наставничество²³.

Възможен подход за бърза оценка на състоянието на политиките, насочени към подкрепа на родителите и осигуряване на подходяща подкрепа във връзка със съществуващите потребности²⁴ е представен на фигура 4. Той оценява степента на всеобхватност на микса от политики в подкрепа на родителството (като комбинация от действия в отделните сектори) и правителствените структури. Съгласно тази рамка, развитието на политиките варира от нововъзникнали до всеобхватни.

²³ УНИЦЕФ, 2017г.

²⁴ На базата на Katz et al. (2010)

Фигура 4. Континуум на прилагането на родителски политики

Степен на развитие на политиката	Политики	Структури
Цялостна	Политиката съчетава не само очевидните политики за „семейството“ и „родителството“, но също разглежда въздействието на всички публични политики върху семейството, напр. транспортната политика и др. Семействата имат пряк принос при разработването на нови политики.	Централното/ федералното правителство и местните власти активно си сътрудничат при изпълнението на ориентирани към семейството политики. Създаден е защитник на семейството/ родителите (като омбудсман ²⁵) извън правителството, са натоварени с правомощия по закон за осъществяване на мониторинг на политиката за деца .
Висока	Всеобхватна политика, формулирана от правителството, подкрепена с набор от конкретни политики и програми, насочени към всички родители и уязвими групи. Налице е ясен дневен ред по отношение на политиката за подкрепа на родителите, документиран от правителството.	Цялостен подход на правителството, управляван от централни агенции и ръководен от един отдел. Формални споразумения между националните власти и провинциите.
Средна	Налице са някои финансирани от правителството политики и програми, насочени към родителството или групи родители. Разработените инициативи разчитат на универсални подходи, инициират се пилотни проекти. Въпреки това, политиката в подкрепа на родителството не е самостоятелно формулирана и се разглежда като част от по широки политики за семейството и децата.	Един правителствен отдел или агенция поема ръководната роля и ангажира всички други заинтересовани отдели.
Ниска	Съществуват някои политики на централно/ федерално ниво като напр. отпуск за отглеждане на дете, бонус при раждане на дете, и финансиране на местни политики, но липсва цялостна политика.	Политиката е фрагментирана и не е ясно формулирана, наблюдават се размити граници между националното и местното ниво.
Липсва	Липсват съгласувани политики за подкрепа на родителството – налице са единствено някои краткосрочни местни програми.	Липсват политики за подкрепа на родителството на централно ниво/ ниво федерално правителство.

Политиката и услугите за предоставяне на подкрепа на родителите преминават през концептуални промени и промени, свързани с изпълнението, за да поставят по-голям фокус върху семействата и тяхното овластяване. Като се отчете централната роля, която родителите имат за създаване на насърчаваща домашна среда, както и факта, че всички родители трябва да бъдат подкрепяни в своята роля, се наблюдава промяна в подхода от намеса в случай на сложни проблеми (реактивни и коригиращи модели), към предлагане на универсално достъпни услуги, съобразени с потребности на семействата. Последният подход се основава на притежаваните от родителите компетенциите и силни страни, за разлика от моделите за „образование на родителите“, които в миналото са доминиращи при предоставянето на родителска подкрепа. Тези модели търсят съществуващи „дефицити“ и дават инструкции на родителите, за които се смята, че не са способни да отглеждат децата си. Новият модел на родителска подкрепа, от друга страна, по скоро възприема подхода отдолу-нагоре и разчита на дейности, които оказват влияние върху връзката и взаимодействието родител-дете и се предоставя чрез широк спектър от услуги. Фигура 5 обобщава промените по отношение на концепциите и тенденции в родителските политики, които са насочени към включване и утвърждаване на универсалните елементи на родителството в контекста на съществуващите традиционни секторни политики като здравеопазване, образование с универсално покритие и други основни политики и техните услуги.

²⁵ В Канада повечето провинции разполагат с Детски защитник ири Омбудсман, който по закон има правомощия да извършва мониторинг на политиката за децата на съответната провинция.

Фигура 5. Концептуални промени в подкрепата за родители

ПОСТИЖЕНИЯ В БЪЛГАРИЯ – ОБХВАТ И ЕЛЕМЕНТИ НА ПОДКРЕПАТА ЗА РОДИТЕЛИТЕ

Развитието на политиката за родителство в България може да бъде оценена в диапазона от ниска до умерена (Фигура 4), със силен акцент върху специфично за секторите консултиране на родители, което се предоставя чрез комбинация от универсални и целенасочени услуги, опити за подобряване на координацията и нисък интерес спрямо резултатите за родителите и родителската подкрепа. Услугите поставят акцент върху консултациите, асоциирани с универсалните здравни услуги за деца, както и комбинация от консултации и предоставяне на информация по отношение на децата в традиционното образование. Паралелно с развитието на политиките за закрила на детето и продължаващата реформата по закриване на публичните услуги за детска институционална грижа се увеличават целенасочените услуги за деца и семейства, изложени на риск. Конкуриращи се в рамките на политиките приоритети, фокусирани върху секторите структуриране на системите и липсата на широко разпространени подходи по отношение на ролята на публичните политики в подкрепа на родителските грижи, допринасят за слабата координация и прилагане на родителската подкрепа като цяло²⁶. В настоящия момент семействата имат достъп до разпокъсани и често припокриващи се услуги, които отговарят на някои от техните потребности или измерения на родителската им роля. Координацията за предоставяне на услугите в различните сектори е ниска и не са налице систематични подходи за наблюдение на потребностите на българските родители и приоритетните за тях области.

Насочената към родителите подкрепа е от ключово значение за политиките за насърчаване на развитието на децата и постигане на положителните резултати по отношение на човешкия капитал в България. В контекста на предизвикателствата по отношение на демографските тенденции, свързани със застаряване на населението, раждаемостта при 8.9 ‰ (2018 г.)²⁷, и развитието на човешкия капитал, според който България изостава от европейските държави (производителността на родените днес деца е 68% от техния потенциал²⁸), профилът на съществуващите услуги, насочени към родителите разкрива, че настоящата комбинация от политики за подкрепа на родителството е насочена към ограничена група от населението (много от програмите не са адаптирани спрямо профила на целевото население или неговите потребности). Родителската подкрепа трябва да бъде в центъра на стратегическите и оперативни действия на държавата, да бъде насочена към инвестиции в оптималното развитие на децата, което може да бъде постигнато само когато техните родители са овластени и подкрепени в ролята, която изпълняват.

Сериозните законодателни ангажименти и предпоставките в системите²⁹ за провеждане на ефективни, ориентирани към родителите политики в България. Родителството се признава като ключова политика в стратегически за държавата документи. На първо място, визията в предложението за Национална

²⁶ Katz et al., 2010

²⁷ 9.9‰ за ЕС 28 през 2017 <http://www.nsi.bg/en/content/6612/birth-rates>

²⁸ Според Индекса на човешкия капитал (2018), *окаваният брой години в образованието* в България за дете, което стартира ОГРДВ на 4-годишна възраст, е 12.9 до 18-тия му рожден ден, или почти една година по-малко в сравнение със страните с най-високи резултати по отношение на човешкия капитал. В същото време, българските ученици получават изпитни резултати, равняващи се на 498 точки, докато страните с най-висок индекс на човешкия капитал варират на много по-високи нива от около 550 точки. По отношение на здравните резултати, 87% от 15 годишните в България ще преживеят до 60-годишна възраст.

²⁹ Благоприятстваща среда (enabling environment).

стратегия за децата за периода 2019-2030 г. демонстрира устойчиви ангажименти по отношение на детските политики и се вземат предвид необходимите общи умения, които да бъдат насърчавани сред населението. Като един от основните елементи от стратегията, родителската подкрепа се разглежда като функция и като основна компетентност, която дава възможност на родителите да развиват уменията, необходими за 21-ви век. Освен това съществуващите национални програми в областта на здравеопазването, образованието и социалната политика, както и свързаните с тях услуги и стратегически документи, насочени към политиките за деца в тези сектори, поставят приоритет върху насърчаването на позитивното родителство като ключова политика за развитие. И накрая, съществуващите политики за човешко развитие изграждат здрава основа за родителството чрез осигуряване на широка мрежа от универсални услуги, които обхващат целия период на детството, както и чрез наличието на институционални органи, отговорни за тези политики и спазването на техните стандарти. Като цяло законодателството и политиките отразяват потребността от подкрепа за родителите като приоритет, но промяната на съществуващия набор от политики, както и въвеждането на подобрения в изпълнението и нови програми се развива бавно.

Все още нивото на координация по отношение на различните услуги, програми и стратегии, насочени непряко или по-пряко към родителските грижи е слабо и не е организирано около обща концепция за подкрепа на родителите. Слабата координация в и между отделните сектори разкрива липса на концептуално позициониране на свързаните с родителството елементи и дейности. Често родителската подкрепа е труден за измерване компонент, интегриран в комплексни услуги като медицински преглед и консултиране или предоставяне на услуги в областта на образованието и грижите за деца в ранна детска възраст (ОГРДВ), без политиките да са ориентирани към целевите резултати и последващ анализ. Тази констатация повтаря посланието от анализа на Сабер на ранното детско развитие (Световна банка, 2013), че един от ключовите компоненти, които липсват в политиката за ранно детско развитие (РДР) в България е координираната и планирана подкрепа за овластяване на партньорите със знания и умения. В допълнение, липсва систематично наблюдение на резултатите и ефективността на програмите за родителска подкрепа, тъй като съществуващите програми в различните сектори не предвиждат събиране на информация за ключовите области, в които е необходима подкрепа. Обикновено изпълнението на дадена програма е последвано от административно ориентирана оценка на обхвата и изпълнението на дейностите, но не е ясно как систематично се събира информация за съществуващите предизвикателства и потребностите, които трябва да бъдат взети предвид с оглед на различните компоненти на политиките за подкрепа на родителството.

ПРИЛАГАНЕ И ЕФЕКТИВНОСТ НА ПОЛИТИКИТЕ

Съществуващият подход по отношение на програмите и политиките за подкрепа на родителството в България обикновено поставя акцент върху таргетирана подкрепа за различни групи родители или деца, изложени на риск, докато широко разпространените универсални услуги и програми са насочени към преките функции на секторите, като не се използват достатъчно ефективно бързи входни точки за основна подкрепа на родителите. За засилване на ефекта от дейностите и мерките, насочени към родителите, би могло да се разработи координиран план за осигуряване на родителска подкрепа и изграждане на умения, за да се гарантира значимостта на интензивността и съдържанието с оглед на възрастта на децата, за които се полагат грижи и, ако е необходимо, да се вземат предвид всички специфични нужди от подкрепа, които тези деца или техните семейства имат. В рамките на всяка от съответните секторни системи трябва да се разработи хоризонтална политика, обхващаща тези въпроси, за да се постигне максимално въздействие на съществуващите мерки и дейности. Редица обществени програми, насочени към родителите, понастоящем не се използват за осигуряване на подкрепа и трансфер на знания и умения. Тези програми могат да послужат като илюстрация за неизползвания потенциал на системите, които могат да бъдат организирани на базата на регламентиран механизъм за достигане до родителите и за предоставяне на координирана подкрепа. Текстът по-долу предлага кратък преглед на съществуващите ресурси от гледна точка на ключовите секторни политики.

Анализът³⁰ на обхвата на здравните услуги в подкрепа на родителството показва, че големият потенциал на универсалните здравни услуги (свободен достъп до услуги на деца до 18 години) в областта на родителските грижи и уменията е недостатъчно използван и се фокусира основно върху специфична медицинска консултация, съобразена с възрастовите и здравни потребности и предоставена по време на стандартните прегледи и услуги като ключов инструмент за предаване на знания на родителите^{31, 32}. В отговор на цялостното развитие на политики и услуги, които са насочени към деца с увреждания и хронични заболявания, обучения за грижа за децата със заболявания ще се предоставя за родители³³. Докато Националната здравна стратегия (2014-2020) приоритизира подкрепата на родителството и образованието на родителите като неделима част от образователните и социалните политики, и призовава за специално внимание към уязвимото по отношение на здравето и социалните рискове население, то изпълнението на този приоритет не се проследява. Въпреки съществуващите стандарти за достъпност на медицинската помощ и осигуряването на здравна промоция и профилактика на заболяванията, ограниченията на системата по отношение на здравето на майките и децата (бърз достъп до всеобхватни програми за подкрепа на родителството) са свързани с ограничения в достъпа до услуги, ниска координация, необходимост от повишаване на професионалните компетенции на здравните специалисти и свързания с нея недостиг на здравни специалисти така, че системата да следва тези нужди като основен приоритет на политиката. Тези фактори, наред с липсата на ясен план за координирана подкрепа на родителството, води до ниска степен на мотивация за системата, далеч под логичните очаквания за дадена политика. Изпълнението на Националната програма за подобряване на майчиното и детското здраве, която надгражда програмите, насочени към майчино и универсално детско здраве, предвижда насърчаване на здравословния начин на живот, консултации и обучения, но наред с това, липсва координиран подход, както между звената за предоставяне на услуги в системата (центровете за детско и майчино здраве), така и при взаимодействието с други системи. Програмата не си поставя ясни цели по отношение на операциите и няма измерими цели по отношение на политиката. Резултатите, до които приоритетите на здравната стратегия са довели по отношение на позитивното родителство не се наблюдават на систематичен принцип. И на последно място, съществуващите програми все още са приоритетно съсредоточени върху подкрепа за майката, като по този начин се разкрива традиционният, ограничен в рамките на сектора подход, използван от политиките за обществено здраве спрямо родителските грижи.

По отношение на здравеопазването има няколко области и оперативни входни точки, които дават възможност за предоставяне на универсална подкрепа на родителите, която може да бъде координирана с други процеси в съответните сектори, разработени в съответствие със съществуващата натовареност, предизвикателства по отношение на системата и човешките ресурси, и ориентирани към потребностите на обществото от своевременен трансфер на знания, информация и умения за родителите. Здравната система има водеща роля и потенциал за подкрепа и предоставяне на информация и знания за родителите. Необходимо е обезпечаването на декларираното в здравната стратегия по отношение на родителството с медицински стандарти, отвъд специфичната за сектора промоция за здравето и с изпълнение на националните програми в здравеопазването чрез (1) по-целенасочена координация на дейностите, насочени към родителите, които да интегрират процеси и дейности съобразно натовареността на системата и да работят за това здравните специалисти да припознаят ключовата роля на здравеопазването в подкрепа на родителството в пълния мащаб на тази подкрепа; (2) това включва координиране на ролята и дейностите на ключовите услуги и професионалисти – лични лекари и педиатри, акушери, здравните специалисти в рамките на широкия спектър от услуги в здравеопазването, храненето, образованието и социалните дейности; (3) необходимо е да се укрепи и развие дейността на Центровете

³⁰ На база на настолно проучване на политиките и услугите по отношение на родителството в България за периода м. януари-април 2019 г

³¹ Универсалната програма Детско здравеопазване (Наредба 13 от 23 юли 2014)

³² Програма Майчино здравеопазване е насочена само към здравноосигурените бременни към НЗОК с пакет от услуги, който включва и дейности за промоция на здравето, храненето и грижите за детето (Наредба 7 от 3 ноември 2016)

³³ Правилник за устройството, дейността и вътрешния ред на центровете за комплексно обслужване на деца с увреждания и хронични заболявания

за майчино и детско здраве, които да бъдат основен елемент на подкрепата за родителство и за координиращата работа на системите по тази тема; (4) обвързването на ключови услуги за семейства с деца – ясли и млечни кухни в координиран план за ефективни дейности, насочени към родителите; (5) използване на потенциала на здравните кабинети в образователната система.

Системата за социално осигуряване и съществуващата мрежа за парични трансфери, насочени към семействата са друга политика с универсални функции (социално осигуряване или помощи за родители), които могат да бъдат използвани в допълнение към услугите в здравния сектор като по този начин се осигури бърз и ефективен достъп до родителите на ранен етап от жизнения цикъл на детето и в правилния момент за насърчаване на позитивното родителство. Тази публична функция често не попада в обхвата на инструментите на политиката за човешко развитие, като предимно се асоциира със свързани с плащания разпоредби на трудовото и данъчното законодателство, както и с политиките за социално подпомагане. На практика системата осигурява бърз достъп до родителите и лицата, полагащи грижи, и може да се използва като лесна точка за въвеждане на универсални услуги за родители като насочване или система за координация, която да популяризира привлекателни публични услуги в подкрепа на родителството.

Най-интензивно, в последните години, програми за подкрепа на родителството са развити в рамката на системата за предоставяне на социални услуги, като компонент на различни услуги и програми, насочени към население със специфични проблеми и изявен риск. Множество практики са създадени в процеса на затваряне на специализираните институции за отглеждане на деца и заместването им с публично гарантирана грижа в семейна или близка до семейната среда. Центровете за обществена подкрепа развиват дейности, насочени към родителството, макар и некоординирано и без обща концепция на ниво политика и резултати. В допълнение значими пилотни модели, сред които Семейно консултативните центрове, които обединяват социални, здравни и образователни услуги и се фокусират върху родителството, Общностните центрове, които предлагат подкрепящи родителството услуги, развиват практики, които допълват комплекса от секторни универсални услуги, насочени към родителите. Все още всички тези достижения на публичните политики не са обвързани в координирана концепция за родителска подкрепа и се наблюдава труден процес на споделяне и припознаване на развитите модели от отделните секторни политики. Социалната политика и комплекса от предлагани услуги като цяло се характеризират със силно диференцирани услуги, насочени към населението с изявена уязвимост или в риск. В приетия Закон за социалните услуги (2019), влизащ в сила през 2020, е заложен силен потенциал за развитие на съществуващите практики в социалната сфера за подкрепа със знание и информация към родителите. Предвижданата национална карта на услугите, която да гарантира наличието и достъпа до общодостъпни и специализирани услуги, гарантирани от държавата, е ключов инструмент, който може да заложи основите на силна и планирана политика, която да оказва диференцирана подкрепа съобразно нуждите на родителите. В същото време службите по заетостта, които работят с население с разнообразен профил, което трябва да бъде приоритетна цел на родителските политики, могат да бъдат включени в комбинацията от входни точки за насърчаване на родителските права и политики. Понастоящем функциите, свързани с политиката за заетост на социалната система не се използват, за да допринесат за гъвкав достъп до възможности за насърчаване на родителските грижи.

Образователната система развива ключови дейности, насочени към подкрепа на родителството, които имат силен системен потенциал за програмна подкрепа към родителите и стартират в сравнително късен период от ранното детство – след включване в задължително предучилищно образование на пет годишните деца. Образованието е универсална политика за децата и техните родители в рамките на сравнително дълъг период от жизнения цикъл - от 5 до 18/19 годишна възраст на детето. За развиването на комплексни подходи към родителството следва да бъде отчетена ролята и обхватът на образователната система в различните възрастови диапазони³⁴ и това да бъде съотнесено към планирането на ролята и дейностите в образованието, насочени към родителска подкрепа. Налице е силна заявка от страна на образователната система за поставяне на фокус върху взаимодействие и включване на родителите като ключов актьор на партньорство, което е видима тенденция в стратегическите документи и оперативните програми на Министерство на образованието (МОН). В Закона за предучилищно и училищно образование ясно се признава ролята на родителите като участник в образователния процес на детето и е заложена подкрепата и обучението на семействата на децата, особено по отношение на децата с увреждания.

³⁴ ЕСЕС предлагат услуги на семейства с деца между 2 и 6 години

Съществува силен акцент на специализираните програми към рискови групи и ученици, в изпълнение на (1) Стратегията за намаляване на дела на преждевременно напусналите образователната система (2013-2020), която извежда в самостоятелна част подкрепата за родители като прилагане на различни форми за подготовка и реализиране на „отговорно родителство“; (2) политиките за превенция на отпадането, интервенция на преждевременно напусналите училище, както и тези за образователна десегрегация, които все повече разпознават включването и работата с родителите за постигане на успех; (3) като Национална стратегия за образователна интеграция на деца и ученици от етническите малцинства (2015-2020) и плана по нейното изпълнение; (4) Национална програма за подпомагане на общини за реализиране на дейности за образователна десегрегация 2019-2020. Заложените в нормативната и стратегическа рамка документи и планове за изпълнение съдържат ясен приоритет за работа с родители, които се разгръщат и в някои от национални програми в образованието - „Заедно за всяко дете“, насочена към задържане и обхват на децата и учениците в задължителна училищна възраст и „Развитие на системата на предучилищното образование“, насочена към изграждане на семейна общност в рамките на детската градина.

Универсалните елементи за подкрепа на родителството в образованието са значително по-слабо развити в сравнение с мерките, насочени към групи от ученици и семейства, които са в условие на риск от нереализиран потенциал за развитие на знания, умения и компетенции. Формите на родителско участие в образователния процес като обществени съвети, родителски настоятелства и възможностите, които те имат за допълване и предоставяне на информация за необходимостта от подкрепа, не се използват в максимална степен и не се разпознават като такива за целите на инструментите за родителска подкрепа. Макар да отсъстват системни наблюдения и оценка на дейностите, насочени към родителите, въведената политика за образователна подкрепа, диференцирана към индивидуалните нужди на децата и развитието на все по-комплексни национални програми, посочени по-горе, са силна възможност за участието на образователната система в координиран подход към родителството, който използва силните страни на системата за взаимодействие с родителите в периода на детството и юношеството и развитите практики за взаимодействие с родителите.

Въпреки че не е провеждан анализ с оглед на потребностите и търсенето по отношение на родителските грижи, участието на частния сектор в тази област позволява да бъдат формулирани ясни послания относно характеристиките на търсенето на родителски знания, които могат да бъдат използвани като отправна точка за планиране и анализ. Експертният анализ³⁵ показва, че най-развити и търсени са курсовете за родителски умения преди, около и след раждането. Предоставянето им не е координирано и се практикува от различни заинтересовани страни - родилни отделения, организации на родители, от търговски фирми или доставчици на социални услуги. Въпреки че са разпространени масово и има голям интерес към тях, наличните курсове за бременни жени и родилки не са разпознати от държавата като начин за реализиране на нейна политика за подкрепа на родителството (въпреки, че е заявена в документите за здравната система) и се развиват без ангажимент или финансиране от държавата. Няма практика за препращане на родители към доставчици или за системно разпространение на информация за подобни форми на подкрепа.

ПЪТИЦА ЗА РАЗВИТИЕ НА ПОЛИТИКИТЕ И ПОДКРЕПЯЩИ ПИРМЕРИ ОТ ЕС

В заключение, докато насоките и стратегическите концепции насърчават подходи³⁶, насочени към предоставяне на цялостна подкрепа на родителите, българските публични политики продължават да функционират в рамките на секторно затворени концепции за предоставяне на услуги, с ограничен успех по отношение на координацията между секторите, които адресират човешкото развитие. Тази ситуация е резултат от тежкото наследство от традиционните секторни политики, подходите спрямо изпълнението и бюджетните потоци. В сравнение с водещите политики за родителска подкрепа в ЕС, подходът към родителската подкрепа в България е фрагментиран, дава се приоритет на реактивни стратегии в отговор на сложни проблеми, като фокусът все още е върху целеви услуги и почти липсва координиран

³⁵ Както е посочено по-горе..

³⁶ Дискутираната по-горе благоприятстваща среда по отношение на законодателството.

универсален подход спрямо родителските грижи. Примерите за и характеристиките на съвременните политики, разгледани в този документ, предполагат, че страната бавно следва концептуалните промени в родителската политика, съществуват значителни предизвикателства по отношение определянето на по-гъвкави подходи и ефективни политики поради ограничения в подходите за прилагане на политиката, недостатъчен институционален капацитет за реализиране на политическите цели и необходимост от по-добра координация. В допълнение към този профил, общественият дебат се влияе от съществуващата съпротива срещу родителските политики и тяхната обществена роля, която допълва частното родителско пространство. Всички тези констатации са сигнал за недостатъчно ниво на доверие, знания и ниска информираност на обществото за текущите действия в рамките на политиката в отговор на потребностите на родителите.

Стъпка в посока предоставяне на ефективни политики и услуги за подкрепа на родителството е изготвянето на ясна дефиниция за родителската подкрепа, която също трябва да включва и границите и целите на тази дейност. Родителските политики засягат редица области като здравеопазване, образование и социални грижи и изискват установяване на ясни разграничения по отношение на ролята на отделните услуги, за да се избегнат пропуски и припокривания при предоставянето им³⁷. Ясната концепция за потребностите на родителите трябва да бъде последвана от план за действие и подкрепена от обща визия и ценности. Планът за действие следва ясно да очертае ролята на семействата, правителството, подкрепящите семейства, както и да уточни подхода за предоставяне на подкрепа. Централен аспект на плана е определянето на ясни роли и отговорности за неговото изпълнение, както и разписване на теорията на промяната, върху която е изграден³⁸.

Интегрирането на структурирани услуги за подкрепа на родителите в съществуващите платформи за предоставяне на услуги е препоръчителен подход. Подобни усилия, обаче, трябва да стартират с оценка на текущото състояние на съществуващите системи за услуги, за да се преодолеят потенциалните слабости в системите. Целта на подобен мониторинг и оценка е да се надгради върху съществуващите силни страни, да се преодолеят съществуващите слабости и да се укрепят съществуващите услуги. По този начин ще се избегне предлагането на едни и същи или припокриващи се услуги, и ще се гарантира, че достъпните за семействата услуги са с високо качество и отговарят на техните потребности. Картографирането на инструментите, заложен в недостатъчно добре използваните политики като възможност за вход в системите би могло да допринесе за оптимизиране на вече съществуващите инструменти и ресурси като по този начин се извлече полза от широкия потенциал на политиките за човешко развитие, които подкрепят родителството.

И накрая, координирането на родителската политика в институционален план е необходимо да съществува като ключов елемент от съществуващите ефективни обществени мрежи. Координацията често не се приоритизира като конкретна задача по отношение на разработването на дадена политика, както и като цел, което трябва да бъде осигурено чрез планиране, усилия, дейности и измерими резултати. Съществуващите инструменти за популяризиране на политиките се нуждаят главно от логичен и ориентиран към процесите анализ с оглед идентифициране на припокриване, възможно сливане и уеднаквяване на услугите, гъвкави входни точки в услугите и преглед на съдържанието им, за да се отговори на съществуващите потребности на родителите. В същото време институционалните процеси и координация изискват преглед и евентуално преработване на програмите. Така ще се гарантира споменатата по-горе гъвкавост при предоставянето на услугите за семействата като краен резултат от политиките. Ще се координират и конкретни проекти, насочени към подобряване на институционалната среда, роли и мандати, които са планирани навреме и могат да бъдат измерени, за да се гарантира институционалната подкрепа и развитието на целите на съответните политики. Вторият елемент изисква специфични усилия и планиране, и може да се разглежда като съществена програма за промяна, за да се гарантира ефективността на политиките за родителството, както и на другите политики, свързани с човешкото развитие.

Примерите за родителски програми, представени в настоящия обзор включват широк спектър от родителски подходи в различни държави от ЕС. Таблицата по-долу обобщава основните характеристики

³⁷ Molinuevo (2013)

³⁸ Световна здравна организация, Детският фонд на ООН и Групата на Световната банка (2018).

на моделите и програмите, представени в Приложението, което включва примери за всеобхватни и обещаващи национални политики и стратегии в подкрепа на родителството. Целта е да се покаже как тези инструменти подкрепят прилагането на националните политики в подкрепа на децата и семействата. Представени са ефективни, базирани в общността услуги, които подкрепят и подпомагат родителите в тяхната роля, както и ефективни програми за родителство. Също така е представена национална кампания, която се използва като инструмент за застъпничество, и курс, насочен към родителите, който има за цел да информира за проблеми, свързани с развитието на децата, както и за начини за справяне с тези проблеми в рамките на различните етапи на детско развитие.

Таблица 1. Кратък преглед на примери за подкрепа за родителство

Наименование	Вид	Държава	Възрастов диапазон	Цел	Изпълняващ орган	Ниво на изпълнение	Фокус
Програма за родителски грижи – здраве и благосъстояние на малките деца	Национална стратегия	Ирландия	0-3 години	Универсална	Изпълнителната здравна агенция (HSE), Атлантически филантропски организации, Фондация Катрин Хауърд (KHF) и Центърът за ефективни услуги	Национално	Насърчава взаимодействието между родителите и професионалистите в здравния сектор
Програма за превенция, партньорство и подкрепа на семейството	Национална стратегия	Ирландия	Не е свързана с определена възраст	Универсална и целева	Tusla (Агенция за децата и семейството) и партньорски организации	Национално	Предоставя подкрепяща, координирана, мултидисциплинарна и многоведомствена рамка и базирани на доказателства услуги, които водят до положителни резултати за децата.
Програма „Здраво дете“	Програма за обществено здраве	Обединено кралство	Бременност до 5 години	Универсална	Болници/ домашни посещения	Национално	Програма за скрининг, имунизации, медицински прегледи, проследяващи здравословното състояние и развитието, както и съвети за здравословен живот, благосъстояние, родителство и родителска подкрепа.
Kind en Gezin (Дете и семейство)	Агенция	Белгия	Бременност до 3 години	Универсална и целева	Kind en Gezin и партньори	Местно	В сътрудничество с други заинтересовани страни, на децата и семействата се предоставят различни услуги
Семейни центрове в скандинавските държави	Модел на услуги/ места за среща	Скандинавск и държави	Не е свързано с определена възраст	Универсална	Общини, държави, НПО и енории	Национално	Популяризиране на благосъстоянието и здравето на децата и техните семейства.
Familienzentren (Семейни центрове)	Модел на услуги/ места за среща	Германия	0-4 години	Универсална	Правителство, местни организации и неправителствени организации	Национално	Утвърждаване на родителските умения и постигане на баланс между личния и професионалния живот
Центрове за младежи и семейства	Модел на услуги/ места за среща	Холандия	0-18 години	Универсална	Общини и правителство	Регионално/ национално	Ранна превенция, подкрепа за семейството
Работилници за родители	Модел на услуги/ места за среща	Белгия	0-18 години	Универсална	Правителствените агенции Дете, семейство и социални грижи за младежи	Регионално	Места за срещи и подкрепа за родителите

Наименование	Вид	Държава	Възрастов диапазон	Цел	Изпълняващ орган	Ниво на изпълнение	Фокус
Frühe Hilfen (Ранна помощ)	Модел на услуги	Германия, Австрия	Бременност до 3 години	Универсална и целева	Федерална фондация за ранна помощ	Национално	Ежедневна подкрепа и насърчаване на родителските умения и умения за изграждане на взаимоотношения на бъдещи майки и бащи
Protection Maternelle et Infantile	Модел на услуги/ места за среща	Франция	Бременност до 6 години	Универсална	Местни власти	Национално	Превенция на здравни и социални проблеми сред бременни жени и деца под шест годишна възраст
Dobry Rodzic Dobry Start (Добър родител, добър старт)	Програма	Полша	0-6 години	Универсална и целева	Фондация „Ничии деца”	Регионално	Превенция на насилието над деца и насърчаване на позитивното родителство
Семинари „Порастваме заедно”	Програма	Хърватия	0-4 години	Универсална	Rastimo zajedno Centar za podršku roditeljstvu и УНИЦЕФ	Национално	Личностно израстване и развитие на компетентностите на родителя и детето
Мозъкът на моето бебе	Програма	Обединено Кралство	0-3 години	Универсална и целева	Не е конкретизирано	Не е посочено	Насърчава чувствителното и съобразено с потребностите предоставяне на грижи, и има за цел предоставяне на подкрепа за използване на дейностите от ‘Five to Thrive’
Nati per Leggere (Роден за четене)	Програма	Италия	0-6 години	Универсална	Associazione Culturale Pediatri, Италианска асоциация на библиотеките, Център за детско здраве	Национално	Подобрява грамотността и насърчава взаимоотношенията родител-дете
Play@Home	Програма	Шотландия	0-5 години	Универсална	Национална здравна служба на Шотландия	Национално	Програма за игра и физическа активност
Пораснало дете	Програма		0-5 години	Универсална	Частна организация Lifestart	Регионално	Овластява родителите, засилва връзката родител-дете и подпомага осигуряването на високо качество на домашна среда за учене
Семейни фондации	Програма	Обединено кралство/ САЩ	Бременност до 6 месеца	Универсална	Общностни центрове (религиозни, възстановителни), болници/ медицински центрове	Не е посочено	Повишаване на качеството на съвместното родителство
Кампания „Играй, говори, чети”	Кампания	Шотландия	0-3 години	Универсална	Правителство на Шотландия	Национално	Стимулиране развитието на децата чрез регулярна игра, говорене и четене
Peuter in Zicht (Малки деца на хоризонта)	Курс	Холандия	1.5 – 4 години	Универсална и целева	Центрове за младежи и семейства	Общинско	Развитие на малки деца и управление на поведението на малките деца

Приложение:

Политики и услуги за подкрепа на родителството. Примери от европейски държави

Национални политики и стратегии

1. ПРОГРАМА ЗА РОДИТЕЛСКИ ГРИЖИ – ЗДРАВЕ И БЛАГОСЪСТОЯНИЕ НА МАЛКИТЕ ДЕЦА В ИРЛАНДИЯ

Кратко описание:

Програмата за родителски грижи, която стартира през 2016 г., има за цел да подобри качеството на информацията и професионалната подкрепа, която правителството предлага на родителите, както и да подпомогне родителите и здравните специалисти в техните роли на полагащи грижи и предоставящи услуги. Програмата овластява родителите като стъпва върху умения и компетенции, които те вече притежават и им помага да се чувстват подкрепени в родителската си роля. В рамките на програмата се развиват координирани услуги, които се предоставят съгласувано в различните сектори. Родителската ангажираност, като ключов елемент от стратегията на Програмата за родителски грижи, гарантира, че услугите са изградени върху потребностите на родителите, както и че те могат да бъдат променени на база на получената обратна връзка.

Възрастов диапазон:

От началото на бременността до навършване на децата на 3 годишна възраст.

Предоставяне на услугата:

Националната програма за детско здравеопазване в Ирландия се предоставя от служби за майчински грижи в болниците и екипи за първична грижа във всяка общност. Тя включва грижи за майки и кърмачета, първо посещение на медицинската сестра в дома на бебето след неговото раждане и подкрепящ график за детски здравни прегледи, ваксинации и скрининг, предоставяни от общопрактикуващите лекари, медицинските сестри и лекарите в общността (<https://www.hse.ie/eng/health/child/nurture/about.html>). От началото на бременността до третия рожден ден на детето, родителите могат да посетят здравен специалист най-малко 25 пъти в рамките на прегледи преди/ след раждането.

По Програмата са създадени от шест екипа, които отговарят за нейното изпълнение: 1) екип „Знания и комуникации“; 2) екип „Преди и след раждането“; 3) екип „Обучение и ресурси“; 4) екип „Психично здраве на детето и подкрепа за родителите“; 5) екип „Насърчаване и подобряване на здравето и благосъстоянието“; и 6) екип „Стандартизирана отчетност за родители и професионалисти“.

В рамките на Програмата за родителски грижи е разработен нов [уебсайт](#), посветен на здравето и развитието на децата, който предлага на родителите насоки за здравето на бебето, детето и майката по време на бременността, както и съвети от експерти и информация за предлаганите здравните услуги и подкрепа. Ще бъде осигурен и универсален достъп до Програмата за повишаване на осведомеността на децата по отношение на тяхната безопасност, за да не се допускат случайни смъртни случаи или неволни наранявания на бебета и кърмачета. Ще се популяризира детското психично здраве, което обхваща теми като свързване с бебето, комуникация между родител и дете, и подкрепа на ранното учене и развитието на бебето. Когато е възможно, на майките ще бъдат предоставяни и допълнителна помощ за кърмене, както и основана на доказателства информация относно всички аспекти на храненето на бебето. Други ключови резултати по Програмата включват: издаване на нова книга за здравословна бременност; издаване на актуализирани версии на книги за грижа за бебето/ детето; изготвяне на програма и рамка за обучение и професионално развитие; разработване на стандарти за антенатално образование; предоставяне на ресурси, свързани с психичното здраве на децата на служителите и родителите;

предоставяне на насочен към професионалистите национален стандартизиран архив за детско здраве; разработване на стандартизирани инструменти за скрининг (Pardy и Sheehan, без дата).

Финансиране:

Програмата за родителски грижи - здраве и благосъстояние на малките деца се ръководи, координира и изпълнява от отделите „Национална първична грижа“ и „Национално здравеопазване и благоденствие“, подкрепяни от Фондация „Катрин Хауърд“, Общностна фондация за Ирландия, и Центъра за ефективни услуги. За да се гарантира дългосрочната устойчивост на Програмата за родителски грижи, чрез съфинансиране от Общностната фондация за Ирландия е създаден Фонд за развитие на малките деца, който ще продължи да подкрепя иновациите в разработването и осъществяването на услугите за тази възрастова група, особено след публикуването на резултатите от новите изследвания <http://www.khf.ie/what-we-do/nurture/>.

Силни и слаби страни:

Програмата подкрепя предоставянето на универсални, координирани услуги, които способстват за изпълнението на ирландската стратегия. Нейната оценка цели получаване на информация за по-нататъшното развитие и идентифициране на наученото в контекста на други инициативи за промяна на системата на услугите в здравеопазването и публичния сектор. Създадените екипи за изпълнение осигуряват структура за отчетност при преминаване през различните етапи на работата, както и териториално представителството и представителство на различните дисциплини при изпълнението на програмата.

2. ПРОГРАМА ЗА ПРЕВЕНЦИЯ, ПАРТНЬОРСТВО И ПОДКРЕПА НА СЕМЕЙСТВОТО (ПППС) В ИРЛАНДИЯ

Кратко описание:

Прилагането на ПППС е фокусирано върху ранната намеса и има за цел да осигури подкрепяща, координирана, мултидисциплинарна и многоведомствена рамка и базирани на доказателства услуги, които постигат положителни резултати за децата. Крайната цел на програмата е да не позволи проблемите, с които се сблъскват децата и семействата да се влошават или да се превърнат в криза. Програмата предлага редица всеобхватни и достъпни услуги за ниско, средно и високо ниво на превенция.

Възрастов диапазон:

Не е свързана с конкретна възраст

Предоставяне на услугата:

ПППС разполага с редица всеобхватни и достъпни услуги за ниско, средно и високо ниво на превенция, включително [Meitheal](#), уебсайта на [Parenting24seven.ie](#), [шампиони за подкрепа на родителски грижи/](#) родителска подкрепа, [семејни ресурсни центрове](#), [творчески алтернативи в общността](#) и финансиране на проекти за деца, младежи и родители. ,

Програмата се изпълнява съвместно от Tusla и партньорски организации на базата на пет основни работни потока:

- участие: подкрепа за участието на деца и млади хора при взимане на решения, които ги засягат.
- родителски грижи: подпомагане на родителите в развиване на техните родителски умения.
- възлагане: изготвяне на стратегия за възлагане на услугите на Tusla по най-ефективния, справедлив, пропорционален и устойчив начин, с оглед подобряване на резултатите.
- Meitheal и подход, основан на размера на площта: прилагане на подход, основан на размера на площта за по-ранно и координирано идентифициране и посрещане на потребностите
- повишаване информираността на обществеността: популяризиране на работата по Програмата за превенция, партньорство и подкрепа на семейството (Tusla, без дата).

Meitheal:

В Meitheal водещ професионалист идентифицира потребностите и силните страни на детето и неговото семейство, след което сформира „екип около тях“ и предоставя подкрепа, която е подходящо планирана и насочена към потребностите на детето по отношение на неговото развитие. Детето и семейството са изцяло ангажирани и участват във всички етапи от процеса.

Parenting24seven:

Уебсайтът съдържа подробни съвети относно работещите практики при децата и техните семейства на различни етапи от детското развитие, и в различни ситуации. Сайтът разполага с отделни секции за родители на деца под пет години, между 6 и 12 години, както и за родители на тийнейджъри. Parenting24Seven популяризира общо 31 послания: седем от тях са общи и се отнасят за деца от всички възрасти, 24 са специфични за различните етапи от жизнения цикъл. Онлайн ресурсът предлага ключови послания, базирани на доказателства, за най-добрите практики при деца и семейства на различни етапи от детството и в различни ситуации. Основните послания са формулирани в документ за подкрепа на родителството, изготвен от Агенцията за децата и семейството, който има за цел подобряване на резултатите от работата с деца (<https://www.tusla.ie/services/family-community-support/prevention-partnership-and-family-support-programme/national-child-and-family-support-week/parenting-and-family-supports/parenting24seven.ie/>).

Шампиони в подкрепа на родителите:

Шампионите в подкрепа на родителите са реално съществуващи професионалисти, които са наети от Tusla и нейните партньори и работят с деца и семейства. Тяхната роля по отношение подкрепа на родителството е свързана с:

- насърчаване на целите на Стратегията за подкрепа на родителството в съответния район, като част от задачите им включват подкрепа на инициативите за участие на родителите, включително учещата общност на родителите.
- улесняване на участието на родителите в планирането, осъществяването и оценяването на услугите в партньорство със свързани инициативи и мрежи.
- популяризиране сред родителите на 50-те базирани на доказателства ключови послания в подкрепа на родителството, включително Parenting24seven.
- участие в съответните мероприятия за планиране и работа в мрежа в рамките на тяхната област на експертиза, които са свързани с осъществяването на подкрепа за родителството, когато това е възможно

(https://www.tusla.ie/uploads/content/PSC_Resource_Pack.pdf)

Ресурсни центрове за семействата:

В Ирландия съществуват 109 ресурсни центъра, които се финансират от Tusla и са отворени за всички семейства. Програмата „Ресурсни центрове за семействата“ е най-голямата програма за подкрепа на семействата в Ирландия, която предоставя универсални услуги на семейства от необлагодетелствани райони в цялата страна. Основна характеристика на програмата е участието на местното население в идентифицирането на потребностите и разработването на основани на потребностите решения (<https://www.tusla.ie/services/family-community-support/prevention-partnership-and-family-support-programme/national-child-and-family-support-week/parenting-and-family-supports/family-resource-centres/>).

Творчески алтернативи в общността:

Творческите алтернативи в общността са насочени към предлагане на алтернативни решения на деца и младежи, които са на ръба на алтернативна грижа, или в момента получават алтернативна грижа в резултат от сложни фактори, които могат да включват малтретиране, пренебрегване, откъсване на родителите, проблеми с привързаността, злоупотреба с алкохол и/ или наркотици, психично здраве и икономически неизгодно положение (<https://www.tusla.ie/services/family-community-support/prevention-partnership-and-family-support-programme/national-child-and-family-support-week/parenting-and-family-supports/creative-community-alternatives/>).

Финансиране:

Програмата се финансира от правителството. Услугите се предоставят от Tusla (Агенцията за децата и семейството) и партньорски организации.

Силни и слаби страни:

ПППС е основан на доказателства подход за превенция и ранна интервенция. Става дума за предоставяне на широк обхват от услуги в рамките на координирана, мултидисциплинарна и многоведомствена рамка - от универсални и общностни услуги, до услуги на вторично и третично ниво.

3. ПРОГРАМА „ЗДРАВО ДЕТЕ“ В ОБЕДИНЕНОТО КРАЛСТВО

Кратко описание:

Програмата „Здраво дете“ е насочена към ранните етапи от живота на детето и поставя акцент върху универсална, базирана на превенция и интервенция услуга, която осигурява на семействата програма за скрининг, имунизации, здравни прегледи и прегледи за развитие, които се допълват от съвети, свързани със здравето, благосъстоянието и родителството. Като част от интегриран подход за подкрепа на децата и семействата, програмата има за цел да подобри здравето и благосъстоянието на децата. В актуализираната версия на Програмата се поставя специален акцент върху подкрепата на родителите като специално внимание се обръща на:

- подкрепа на майките и бащите за осигуряване на чувствително и съобразено с потребностите родителство, по-специално през първите месеци и години от живота на своите деца.
- подкрепа за изграждане на силни връзки в двойката и стабилни положителни отношения в семейството, в съответствие с Плана за децата (Отдел за децата, училищата и семействата, 2007 г.).
- гаранции, че контактите със семейството включват редовни срещи и подкрепа за бащите, включително бащите, които не пребивават в страната.
- подкрепа при прехода към родителство, особено за майки и бащи с едно дете (Shribman и Billingham, 2009, стр. 10).

Като цяло програмата има за цел да окаже съдействие на семействата за постигане на най-добър старт в живота; да помогне на родителите да се грижат за доброто здравословно състояние на децата си; да насърчи здравословния живот от ранна възраст; да подобри патронажните здравни услуги; да осигури защита чрез имунизации; да окаже подкрепа на майки и деца с психични проблеми; да подобри шансовете на деца с уязвими майки; и да осигури безплатна храна в училищата (Velea и Tamburlini, 2014, стр. 17)

Възрастов диапазон:

От началото на бременността до навършване на 5-годишна възраст на детето.

Предоставяне на услугата:

Патронажните сестри предлагат услуги на четири нива³⁹:

- Ниво 1. Общностно ниво: Информирание на родителите за наличните ресурси в общността и оказване на съдействие за подобряване на дейността на съществуващите групи за самопомощ и детските центрове. Патронажните сестри също така помагат на родителите да създадат свои собствени групи, ако имат желание за това.

- Ниво 2. Универсално ниво: На това ниво патронажните сестри трябва да гарантират, че всички майки имат достъп до техните услуги, както и че получават информация по свързани със здравето въпроси, като например родителство и имунизации. Всяко семейство има право на 5 основни посещения: 1) първо посещение около 28-та седмица от бременността (бащите също са включени); 2) второ посещение 10-14 дни след раждането на детето; 3) трето посещение, когато детето е на възраст 6-8 седмици; 4) четвърто посещение, когато детето е на 9 месеца и включва преглед на неговото здравословно състояние и развитие и 5) пето посещение, когато детето е на 27 месеца и включва преглед на развитието на детето.

- Ниво 3. Универсално ниво „Плюс“: Това ниво дава на семейството възможност за намиране на бързо решение, когато е необходима специфична експертна помощ (напр. при проблеми като следродилна депресия, отбиване, неспящи бебета, или други притеснения, свързани с родителството)

- Ниво 4. Универсално партньорство „Плюс“: Патронажните сестри предоставят постоянна подкрепа, като играят ключова роля при обединяване на усилията на съответните местни служби (напр. детски

³⁹ За повече информация вижте:

https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/167998/Health_Child_Programme.pdf and <http://www.hacw.nhs.uk/our-services/childrens-community-health-services/health-visiting-old/the-healthy-child-programme/>

центрове, услуги в общността, предоставяни от местните власти детски услуги), за подпомагане на семействата, които все още имат комплексни потребности.

Финансиране:

Програмата е разработена в рамките на политиката на Министерството на здравеопазването и Министерството на образованието, наречена „Даваме на всички деца по-добър старт в живота“. Изпълнението на програмата, която е насочена към общественото, е прехвърлено на местните власти. Основната инициатива в момента е свързана с увеличаване броя на патронажните сестри като професионална група, натоварена с изпълнението на Програмата „Здраво дете“

Силни и слаби страни:

Програмата непрекъснато се променя и развива, за да може да отрази новите знания, обществени очаквания и социални промени. Така например, актуализираната програма поставя по-голям акцент върху подкрепата за родителите и ангажираността на бащите. Дейностите, включени в програмата „Здраво дете“, са разработени въз основа на информацията, предоставена от най-подробните актуални изследвания. Когато програмата се изпълнява правилно, резултатите от нея включват: 1) изграждане на силна привързаност родител-дете и позитивно родителство, което води до по-добро социално и емоционално благополучие сред децата; 2) предоставяне на грижи, които помагат за поддържане на здравето и безопасността на децата; 3) здравословно хранене и повишена активност, които водят до намаляване на затлъстяването; 4) предотвратяване на сериозни и заразни болести; 5) повишени нива на кърмене; 5) готовност за училище и по-ефективно учене; б) ранно разпознаване на нарушения в растежа и рискови фактори за затлъстяване; 7) ранно откриване и действия за справяне със забавено развитие, аномалии и лошо здраве, опасения по отношение на безопасността; 8) идентифициране на фактори, които биха могли да повлияят на здравето и благосъстоянието на семействата; 9) по-добри краткосрочни и дългосрочни резултати за децата, изложени на риск от социално изключване (Asmussen и Brims, 2018, стр. 22). Въпреки това, за ефективното изпълнение на програмата е необходим достатъчен брой обучени патронажни сестри.

Въпреки че програмата се счита за ефективна намеса, не във всички частни на страната ѝ се придава не е едно и също значение. В този смисъл се отправя призив прилагането на програмата да започне на възможно най-ранен етап от бременността. Освен това се твърди, че за да бъде ефективно изпълнението, то трябва да бъде подкрепено от систематична оценка на потребностите на населението, която да осигури основа за конфигурирането на услуги и разпределянето на ресурси. Оценката следва да вземе предвид потребностите на различните семейства и да предприеме мерки за посрещането им. И накрая, съществуват опасения, че в страни, различни от Обединеното кралство, универсална програма „Здраво дете“ няма да може да отговори на всички потребности (Shribman и Billingham, 2009).

4. АГЕНЦИЯ „ДЕТЕ И СЕМЕЙСТВО” (KIND EN GEZIN) В БЕЛГИЯ

Кратко описание:

„Дете и семейство” е агенция на фламандското правителство, чиято мисия е да допринесе активно за благосъстоянието на малките деца и техните семейства чрез услуги в области като превантивна подкрепа на семействата, грижи за децата и осиновяване. Агенцията си сътрудничи с различни заинтересовани страни, за да предоставя услуги, които включват:

- Областни центрове: 1) членовете на областните екипи: областни медицински сестри, социални работници оказващи подкрепа на семействата и мениджър на областния екип се подпомагат от 2) областен консултант по родителска подкрепа, консултант по целевите групи в областта, служител по детско участие и специалист по кърмене.
- Клиники за благосъстояние на малките деца: доброволци, членове на областния екип и клиничен лекар
- Външни играчи:
(http://www.europe-kbf.eu/~media/Europe/TFIEY/TFIEY-1_PP/Katrien_Verhegge.pdf).

Възрастов диапазон

Превантивната подкрепа на семейството е насочена към родители и родители с деца на възраст 0-3 години.

Предоставяне на услугата:

Основните теми, които преобладават по отношение на услугите, предоставяни от бременността до навършване на 3-годишна възраст на детето са: здравословно хранене, ежедневни грижи и хигиена, добро здраве и пълен набор от ваксинации, безопасна среда на живот и сън, оптимално развитие и позитивно родителство.

Тези теми са засегнати чрез предоставянето на различни услуги, сред които:

- Детски центрове
- Домашни посещения
- Проследяване на детето в център за консултации
- Индивидуални консултации
- Кампании
- Информационни вечери и панаири
- Информация, която може да бъде получена чрез:
 - Брошури, листовки, постери, отчети, годишни доклади
 - Уебсайт, в който се разглеждат теми като хранене и физически упражнения, безопасност, развитие, образование, грижи, здраве, ваксинации и грижи за децата
 - Бюлетин „От бебе до малко дете“.
 - Телефонна линията за детето и семейството на 078 150 100.
 - Бюлетини за бременност, развитие от бебето до малко дете, грижи за децата, осиновяване и подкрепа за семейството (според възрастта / ad hoc)
 - Видео
 - Социални медии

Пренаталните услуги включват:

- Информационни вечери и панаири за майки в сътрудничество с родилни домове;
- Информация (брошура за бременност; брошури; Kind in Beeld – информация, предадена чрез снимки и пиктограми; уебсайт; Kind en Gezin - център за контакти; бюлетини за бременност и социални медии)
- Ориентиране на (социално) уязвими бременни жени (напр. юношеска бременност, пристрастяване, финансови проблеми, лица без документи за самоличност, лица с увреждания)
- Центрове за пренатална подкрепа в някои от по-големите градове (пренатални консултации и домашни телефонни разговори; насочване към основни услуги; домашни телефонни разговори с областната медицинска сестра в по-малките градове и общини);

- Първоначално посещение (в родилно отделение или у дома)
- Домашни телефонни разговори
- Тестване на слуха
- Предоставяне на услуги в областта на образованието

Услугите след раждането включват:

- Консултации в детска социална клиника (претегляне и измерване; превантивен медицински преглед от лекар; ваксинации; очен преглед на 12 и 24 месеца; обсъждане на въпроси на родителите)
- Информация (детски книжки; брошури; Kind in Beeld - информация, предоставена под формата на снимки и пиктограми; уебсайт; Kind en Gezin - център за контакти; бюлетини „От бебе до малко дете“, социални медии)
- Детски центрове, които функционират като дом за деца и родители. Центровете осигуряват медицински и педагогически консултации, докато информацията и подкрепата, която се предоставя на родителите „на едно гише“ представляват комбинация от различни услуги, основани на конкретните потребности на семействата.

Финансиране:

„Дете и семейство“ е агенция на фламандската общност, която функционира в рамките на Фламандския отдел за социални грижи към министъра на благосъстоянието, семейството и здравето.

Силни и слаби страни

Услугите са съобразени с потребностите на различните семейства. Превантивната медицина е насочена към всички деца, но останалите услуги са съобразени с индивидуалните потребности. Родителите могат да участват в редица дейности като някои от тях предпочитат допълнително домашно посещение или място за срещи, други държат на комуникация чрез социалните медии, а има и такива, които обичат да дискутират теми в група. За да се посрещнат по-добре тези потребности, местните дейности се разработват в консултация с активното участие на родителите. Наред с това, предлаганите услуги са превантивни, на доброволна основа, безплатни, подкрепящи позитивна нагласа. По този начин те достигат до социално уязвими групи и утвърждават потенциала на родителите. В този смисъл агенцията следва подхода на прогресивния универсализъм и предоставя специални услуги за уязвимите семейства в рамките на основната услуга.

В допълнение, за да достигне до семействата в неравностойно положение, Агенцията използва „поддръжници на семейството“, които прибягват до различни средства за комуникация, адаптирани спрямо потребностите и произхода на семейството (напр. филми, преводи и др.)

(http://www.europe-kbf.eu/~media/Europe/TFIEY/TFIEY-1_PP/Katrien_Verhegge.pdf).

Предизвикателствата пред организацията и предоставянето на услуги от Агенцията включват: 1) по-широко предоставяне на превантивни антенатални услуги; 2) разработване на структурна политика, а не изпълнение на краткосрочни, изолирани проекти; 3) работа по структурните аспекти на уязвимите семейства; и 4) инвестиции в нагласите и компетенциите на работещите със семействата.

(http://www.europe-kbf.eu/~media/Europe/TFIEY/TFIEY-1_PP/Katrien_Verhegge.pdf).

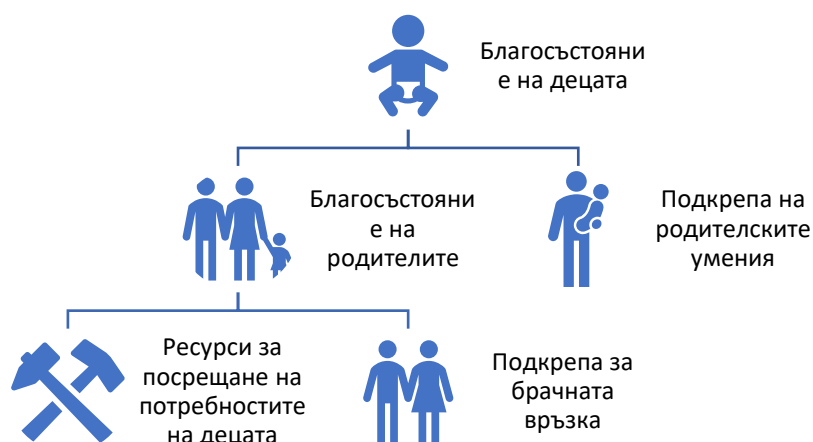
Модели на услуги: Пресечни точки за семействата и децата

1. СЕМЕЙНИ ЦЕНТРОВЕ В СКАНДИНАВСКИТЕ ДЪРЖАВИ

Кратко описание:

Вземайки предвид съществуващите недостатъци на мерките за подкрепа на семействата, много държави (и особено скандинавските държави) разработват координиран и всеобхватен модел на семейни услуги, насочен към подкрепа на родителството и насърчаване на благосъстоянието и здравето на децата и семействата на базата на сътрудничество и нископрагов подход.

Принципите, на които се основава организацията на семейните центрове, са представени на фигурата по-долу.

Целите на семейните центрове включват:

- подкрепа за и утвърждаване на родителите в ролята им на отглеждащи и възпитаващи своите деца (защитни фактори)
- развиване на социалните мрежи на децата и родителите
- осигуряване на познато място за срещи на деца, семейства и местни жители, което да създава възможности за игра, педагогически дейности и социално взаимодействие;
- създаване на работни модели, които ангажират децата и родителите
- идентифициране на физически, умствени и социални рискови фактори на ранен етап;
- предлагане на децата и родителите на подкрепа и нископрагови услуги;
- разработване на мулти-професионално, междусекторно сътрудничество между различните служби;
- изграждане на партньорства с третия сектор;
- функциониране като център за информация и компетентност;
- разпространяване на знания, основани на научни изследвания и доказателства (Kekkonen et al., 2012, стр. 10).

Възрастов диапазон:

Като цяло семейните центрове в скандинавските държави са насочени към всички деца и родители.

Предоставяне на услуги:

Семейните центрове предлагат пълна гама от услуги за деца и техните семейства, които се предоставят паралелно. Тези услуги включват:

- здравни услуги (напр. клиники за майчино и детско здраве, лекари, психолози, физиологична и логопедична терапия).
- отворени услугите за образование и грижи в ранна детска възраст.
- специализирани социални услуги: семейна работа, домашна помощ, социална работа, детско ориентиране и семейно консултиране (Kekkonen, 2017).

Подкрепата се предоставя чрез специални услуги, консултации и други информационни дейности. Работата на центровете може да бъде организирана в различни форми:

1. Мултидисциплинарен семеен център, при който услугите се предоставят в същата сграда
2. Мултидисциплинарен семеен център, при който услугите могат да се предоставят в различни сгради
3. Център за социални грижи
4. Отворен център за ОГРДВ; и
5. Специализиран център за подкрепа на семействата (Kekkonen, n.d.).

Услугите се предоставят в сътрудничество между общини, области, НПО и енории (Kekkonen, 2017).

Финансиране:

Семейните центрове се финансират от публични средства, предоставени от регионалните и местните власти.

Силни и слаби страни:

В семейните центрове ролята на родителите се подкрепя посредством: 1) насърчаване на положителна привързаност и добро взаимодействие с бебето/ детето; 2) предоставяне на подкрепа на родителството през целия период на детството; 3) предоставяне на съобразена със спецификата на различните семейства подкрепа в различна среда и житейски ситуации; 4) използване на цифрови инструменти, чатове, онлайн клиники, Facebook групи, родителски програми, базирани на игри, и 5) базирани на доказателства програми и практики (Kekkonen, 2017). Семейните центрове са ефективни, защото осигуряват универсална подкрепа с ниска степен на риск, която е от полза както за децата, така и за техните родители. В същото време те насърчават интеграцията на уязвимите групи и допринасят за затваряне на цикъла на бедността. По този начин интегрирането на услугите „на едно гише“ способства за насърчаването на здравеопазването и образованието и намалява неравенството в тези сфери. В допълнение, моделът може да се прилага в различни мащаби, тъй като е разработен и внедрен не само в скандинавските държави, но и на други места (Balfour et al., 2017).

Въпреки това, голямото търсене сред родителите показва, че властите трябва да обмислят разкриването на много центрове, за да посрещнат потребностите на родителите, и най-вече на тези от семействата в неравностойно положение. Освен това, все още се знае малко за рентабилността на разглеждания модел (Kekkonen et al., 2012).

Според Kekkonen (2017), за ефективното управление на семейните центрове, трябва да се вземат предвид следните ключови фактори: 1) наличност на цели и план за действие в писмен вид; 2) структури за сътрудничество между секторите: ръководен екип/ група, координатор и екип от професионалисти в различни сфери; 3) споразумения и принципи по отношение на сътрудничеството: услуги за ОГРДВ спрямо здравни и социални услуги; неправителствени организации и сътрудничество между професионалисти в различни сфери като цяло; 4) стратегия на семейния център като услуга с нисък праг на достъп: включване на семействата и децата, изграждане на социална мрежа, групови дейности и подкрепа от връстници; и 5) интервенции, насочени към целевите групи и специализирани услуги (Kekkonen, 2017).

2. СЕМЕЙНИ ЦЕНТРОВЕ В ГЕРМАНИЯ (СЕВЕРЕН РЕЙН - ВЕСТФАЛИЯ)

Кратко описание:

Семейните центрове предлагат нископрагови услуги за подкрепа на семействата. Целта на центрoвете е да предоставят, от една страна, грижи и образование, а от друга, услуги за консултиране и подкрепа (съвети, информация и помощ) на родителите с цел укрепване на техните родителски умения и по-добро съвместяване на професионалния и семейния живот (Eurochild, 2011a) 2012). Тяхната основна функция е да служат като „център“ на мрежа от семейства и услуги за детски грижи. Държавната програма е насочена към предоставяне на подкрепа за семействата по отношение на тяхното образование и ежедневни дейности, като по този начин допринесе както за ранното осведомяване и превенция, така и за по-доброто съвместяване на семейния и професионалния живот и осигуряване на повече равни възможности и образователна справедливост. Семейните са натоварени със задачата да:

- подкрепят цялостното развитие на всяко дете, и да насърчават образователната мисия;
- идентифицират дефицитите по отношение на езика, особено сред децата от семействата на мигранти, като насочат усилията си към ранното им и систематично намаляване;
- разпознават силните и слабите страни на децата в ранна възраст и да консултират родителите по въпроси, свързани с образованието и здравеопазването по целенасочен начин и във възможно най-ранна възраст на техните деца;
- организират дневни центрове като места където родителите и техните деца учат и придобиват опит, което допринася за укрепване на родителските умения;
- оказват съдействие на родителите в случай на конфликти в ежедневието, като това съдействие се оказва директно и без задръжки;
- осъществяват успешна комуникация със семейства на мигранти и семейства в неравностойно положение по отношение получаването на образование;
- подобряват съвместимостта между семейството и кариерата;
- чрез разгръщане на структурата на услугите да предоставят по-голямо разнообразие по отношение периодите на предоставяне на грижи и възрастовия микс, като по този начин посрещнат в по-голяма степен потребностите на семействата;
- улесняват прехода на децата от детска градина към начално училище (<https://www.familienzentrum.nrw.de/landesprogramm/ziele-und-entwicklung-des-landesprogramms/>)

Възрастов диапазон:

Семейства с деца на възраст между 0 – 4 години.

Предоставяне на услугата:

Семейните центрове съчетават услугите, предоставяни от различни агенции (в областта на образованието, грижи и подкрепа на семейството) и предлагат на родителите възможност за надеждна консултация във връзка с ежедневни въпроси. Родителите могат да получат необходимата подкрепа и услуги от „един единствен“ източник. Семейните центрове организират и осъществяват множество програми за подкрепа, насочени към благосъстоянието на семействата, които присъстват в ежедневието на родителите и децата и са лесно достъпни. В рамките на програмите, например, е обявен свободен прием за родителски или семейни консултации, като е осигурена и възможност за организиране на допълнителна консултация. От тези програми се възползват най-вече семейства, които живеят при специални обстоятелства като самотни родители и семействата на мигранти. Нископраговите родителски кафенета, мероприятия за родители на образователни теми и образователните курсове за изграждане на различни компетенции също допринасят за превенцията и ранната подкрепа, както и услугите, насочени към творческите умения, физическите упражнения и здравословното хранене за родители и деца. В допълнение, семейните центрове участват в прехода на децата към началните училища, съветват родителите по въпроси, свързани с партньорските отношения и много други. (<https://www.familienzentrum.nrw.de/landesprogramm/ziele-und-entwicklung-des-landesprogramms/>).

Ако приемем, че почти всички деца посещават детски заведения най-малко една година преди началното училище, като по този начин почти всички родители имат редовен и интензивен контакт със съответните заведения, семейните центрове целенасочено са създадени в детските градини. Освен това, тъй като

родителите имат голямо доверие на заведението, на което са поверили грижата за децата им, биха приели по-лесно предложената от тези заведения подкрепа.

Финансиране:

Това е съвместна универсална програма на правителството, местните организации и неправителствена организация.

Силни и слаби страни:

Едно от основните предимства на програмата е, че създава мрежи, основани на потребностите. Родителите и децата получават услуги, съобразени с техните нужди. Друга силна страна на програмата е наличието на критерии за качество, които трябва да бъдат изпълнени за получаване на етикета "Семеен център Северен Рейн Вестфалия". Всички семейни центрове са/ трябва да бъдат сертифицирани, като на всеки четири години се прави преглед на качеството на предоставяните от тях услуги. Освен това, синергията между различните институции спомага за избягване на случаи, в които се предлагат дублиращи се и/ или припокриващи се услуги. По този начин правителството подкрепя популяризирането и разширяването на центрoвете. Поставя се акцент, обаче, върху създаването на нови места в социално по-изостанали райони, както и върху включването главно на семейства в неравностойно положение. Тази тенденция може да се разглежда като заплаха за универсалния и нископрагов характер на услугите. В допълнение, фактът, че семейните центрове се създават в детските градини, може да има значение за това доколко те са достъпни за родители, чиито деца не посещават детски заведения.

3. ЦЕНТРОВЕ ЗА МЛАДЕЖИ И СЕМЕЙСТВА В ХОЛАНДИЯ

Кратко описание:

Центровете за младежи и семейства осигуряват подкрепа за родителите на централно ниво. Тъй като не съществува национален стандарт за тези центрове, те се проектират и създават спрямо местния контекст. Техните цели са свързани с: предоставяне на универсална подкрепа за родители и младежи на познато за тях място; оказване на съдействие за предотвратяване на преждевременно пренасочване и ранно решаване на проблемите; засилване на първичната подкрепа в сътрудничество със заведенията за детските грижи, образование и социални услуги; предоставяне на съвети, подкрепа и индивидуална помощ.

Основните характеристики на центровете за младежи и семейства включват:

- съчетаване на функции и задачи на местно ниво, свързани със здравето, отглеждането на деца и родителството;
- предоставяне на лесно достъпно място за престой;
- могат да бъдат намерени във всяка община под едно и също име;
- имат положителен имидж, насочен към улесняване на родителството и израстването;
- предлагат информация, съвети и основна помощ;
- застават зад ранна профилактика и идентифицирането на младежи и семейства в риск;
- могат да организират интервенции и насочване в сътрудничество с различни заведения в областта на здравеопазването, образованието и социалните грижи (за младежи);
- предоставят услуги за родители и младежи от началото на бременността до навършване на 23 години
- са еднакво достъпни за всички културни групи
- предоставят съвети на професионалисти, които работят с родители и младежи
- използват споделени регистри и електронни бази данни за деца (Darwish & de Vries, n.d., стр. 3).

Възрастов диапазон:

Деца на възраст от 0 до 18 години.

Предоставяне на услугата:

Всеки център за младежи и семейства трябва да предоставя широк спектър от услуги, които в рамките на основния модел, насочен към всички деца и семейства, включват: здравеопазване за деца и младежи; детски консултации и общински здравни услуги; пет функции, предвидени в Закона за социално подпомагане (информация и съвети, базова педагогическа подкрепа, идентифициране на проблеми, насоки за подпомагане; координация на грижите, включително социална работа, съветване на семейството и подкрепа на родителите); връзка областната агенция за грижа за младежите; връзка с училищните екипи за грижи и съвети (Darwish & de Vries, n.d., стр. 4). Всяка от задачите се изпълнява от професионалисти в различни сфери. Центровете за младежи и семейства предлагат различни форми на подкрепа за родителите (електронна поща, телефони разговори, организиране на курсове и семинари, както и срещи лице в лице).

Работата на центровете за младежите и семейства на съчетава междусекторното сътрудничество, тъй като те работят заедно с различни агенции като детски градини, общински училища, заведения за социални грижи, здравни служби, служби по заетостта, полицейски и пробационни служби и др. (Darwish & de Vries, nd, стр. 4). Ролята на общините е от основно значение за създаването, контрола и функционирането на центровете за младежи и семейства. Общините отговарят за свързването им с други услуги, както и за обвързване на целите им и предоставяните от тях услуги с по-широката политика.

Финансиране:

Центровете за младежи и семейства се финансират от Министерство на младежта и семейството чрез т.нар. Грант за широки цели (Broad Purpose Grant). Общините трябва да предоставят средства за здравеопазване на младежите, както и за подкрепа на родителските грижи и детското развитие.

Силни и слаби страни:

Въпреки че центровете за младежите и семейства представляват позната, нископрагова КДМ точка за среща в общността, която предоставя координирани услуги и подкрепа на родителите, според доклада

на Eurochild (2011), не всички родители знаят, че могат да се обърнат към центровете за подкрепа. По този начин съществуващите услуги не достигат в достатъчна степен до определени етнически групи. Освен това, за да се осигурят ефективни услуги, трябва да се вземат предвид следните фактори: 1) ръководителите на тези услуги трябва да притежават специфични компетенции, като например свързване и интегриране на дисциплини; 2) служителите, предоставящи тези услуги също трябва да имат компетенции за установяване на ефективна комуникация и сътрудничество с родителите; 3) за да бъдат центровете лесно достъпни, е необходимо осигуряването на достатъчно пространство и възможности родителите и децата да се срещат неформално; 4) въздействието, което центровете оказват трябва да бъде измерено (Darwish & de Vries, n.d.).

4. РАБОТИЛНИЦИ ЗА РОДИТЕЛИ В БЕЛГИЯ

Кратко описание:

Работилниците за родители се въвеждат през 2007 г. с цел предоставяне на възможности на различни организации да координират своите услуги и да предоставят интегриран пакет от услуги, дейности и програми на всички семейства „под един покрив“. Работилниците за родители предлагат универсален достъп до широк спектър от услуги, свързани със семейството. Тяхната цел е да предоставят свързана със семейството информация, подкрепа и съвети по конкретни свързани с родителството въпроси, като същевременно предлагат обучение и възможности за комуникация в социалните мрежи. Работилниците за родители адаптират структурата на посещения, което означава, че родителите идват, за да получат съответната услуга.

Възрастов диапазон:

Деца на възраст между 0 и 18 години.

Предоставяне на услугата:

Работилниците за родители предлагат универсални услуги (уебсайтове, брошури, лекции, информационни пунктове, обучение), персонализирани универсални услуги (обучение за родители от конкретни групи) и специфични услуги (Inloopteams). Работилниците създават приятелска, лишена от стигматизация атмосфера, като приканват посетители и насърчават комуникацията между служителите и посетителите. На всички семейства се предлага цялата поредица от услуги, от случайни контакти до интензивно консултиране на едно или повече леснодостъпни места. Услугите могат да включват посещения вкъщи, както и провеждани в центровете дейности (Секретариат на ChildONEurope, 2007 г., стр. 28).

По-конкретно, работилниците за родители:

- осигуряват основна информация за възпитанието на децата в различните етапи от живота им;
- предоставят отговори на общи въпроси относно възпитанието на децата;
- предлагат консултации
- насърчават срещите между лицата, отговорни за отглеждането на децата като поставят акцент върху изграждането на социални мрежи и насърчаване на дебата за възпитанието на деца сред големи групи лица, отговорни за отглеждането на деца
- изготвят информация, обучение и образователни дейности по отношение на възпитанието на децата, които да бъдат достъпни за лицата, които имат такива отговорности;
- осигуряват подкрепа при решаване на родителски проблеми, както в семейството, така и в групови ситуации
- гарантират ранното откриване на несигурност или проблеми, които са свързани с възпитанието и, ако е необходимо, пристъпват към целево насочване (Eurochild, 2012, стр. 8).

Дейностите са индивидуални или групови като родителите и децата могат да правят предложения за дейности или за необходимост от конкретни форми на подкрепа на родителите. Всяка работилница за родители разполага със собствен уебсайт, папки, плакати и др., и работи с широка мрежа от социални организации, за да популяризира дейността си.

Финансиране:

На фламандско ниво държавните агенции „Социални грижи за децата, семейството и младежите“ отговарят за финансирането на съществуващите и регистрирането на новите работилници за родители. На местно ниво, повечето от работилниците за родители също получават финансиране от местната власт (Eurochild, 2012)

Силни и слаби страни:

Този модел позволява укрепване и подобряване на съществуващите фрагментирани услуги като в същото време дава възможност на правителството да отчете липсващите услуги. По този начин създаването на „нова“ услуга, без да се създават нови услуги, се превръща в един от иновационните аспекти на модела (Eurochild, 2012). Освен това съществуват механизми за осигуряване на качеството като се поставя акцент

върху гласовете и потребностите на родителите и децата. По този начин работилниците за родители са интегрирани на местно ниво, което означава, че отговарят на потребностите на общността.

Една от слабостите на този модел е, че той адаптира структура на посещения в центъра. Подобен подход би могъл да ограничи достъпа на уязвимите и маргинализираните семейства до тези услуги, тъй като изследванията показват, че за тези семейства структурата на посещения у дома е по-ефективна. На базата на тези констатации работилниците за родители следва да развият повече аутсорсинг подходи, без това да означава, че те не трябва да бъдат доброволни по своя характер (Van Geertsom, 2011).

5. РАННА ПОМОЩ (FRÜHE HILFEN) В ГЕРМАНИЯ

Кратко описание:

Ранната помощ включва предоставени на ранен етап, координирани, включващи много професионалисти услуги, които имат за цел да подобрят условията за развитие на децата и да облекчат (бъдещите) родители. В допълнение, услугите за подкрепа са предназначени за устойчиво укрепване на взаимоотношения между родителите, тяхното образование и умения за предоставяне на грижи. Ранната помощ е съществена част от превантивните вериги на общността.

Възрастов диапазон:

От началото на бременността до навършване на 3 годишна възраст на детето.

Предоставяне на услугата:

Ранната помощ предоставя системи за подкрепа на местно и регионално ниво с координирани услуги за подкрепа на родители и деца. Услугите включват консултиране, подкрепа и насоки за бъдещи родители и семейства (посещения на новородени, семейни здравни грижи и семейни медицински сестри, семейни доброволчески проекти, пилотни услуги за контрол на раждаемостта, курсове за родителски умения за родители със специални интереси и потребности, кафенета за родители, семейни офиси и др.). Освен осигуряването на ежедневна подкрепа, „Ранната помощ“ също има за цел да допринесе за насърчаване на уменията за изграждане на взаимоотношения и родителските умения на (бременните) майки и бащи, като по този начин допринесе значително за здравословния израстване на децата и запазването на техните права на закрила и участие. „Ранната помощ“ се основава главно на сътрудничеството между различни професионалисти, но също включва и гражданска ангажираност и укрепване на социалните мрежи на семействата. От основно значение за практическото прилагане на „Ранната помощ“ е тясното изграждане на мрежи и сътрудничество между институциите и услугите в областите консултиране по време на бременността, здравеопазване, интердисциплинарна подкрепа в ранна детска възраст, социално подпомагане на деца и младежи, както и други социални услуги. „Ранната помощ“ има за цел да насърчи грижа за семействата на национално ниво чрез подкрепящи основани на потребностите услуги, , както и да подобри качеството на предоставяните грижи. (<https://www.fruehehilfen.de/qualitaetsentwicklung-fruehe-hilfen/inhaltlich-zu-klaeren/was-sind-fruehe-hilfen/>).

Финансиране:

„Ранна помощ“ се предоставя на национално ниво и се регулира от закона. Инициативата се подкрепя финансово и координира в рамките на Федералната инициатива за ранна помощ. От 2018 г. насам „Ранна помощ“ се финансира постоянно чрез средствата на Федералната фондация за ранна помощ. Въз основа на резултатите от предходна Федерална инициатива за ранна помощ, Конфедерацията осигурява национална, устойчиво сравнима, и гарантирана по отношение на качеството подкрепа и мрежови структури в областта на ранната помощ (<https://www.mkffi.nrw/fruehe-hilfen-fuer-werdende-eltern-und-eltern-mit-kleinkindern>).

Силни и слаби страни:

„Ранна помощ“ се предоставя на национално ниво и съобразена с потребностите на семействата услуга, която има за цел да надгради силните страни на семействата. Инициативата се ползва с подкрепата на правителството като съществува механизъм за гарантиране на качеството, а „веригите за превенция“ се тестват систематично в 40 общини. Освен това в Министерството за децата, семейството, бежанците и интеграцията е създаден Държавен координационен офис за професионална и правна подкрепа за разширяване на ранната помощ в Северен Рейн-Вестфалия (<https://www.mkffi.nrw/fruehe-hilfen-fuer-werdende-eltern-und-eltern-mit-kleinkindern>).

6. ЗАКРИЛА НА МАЙКИТЕ И ДЕЦАТА ВЪВ ФРАНЦИЯ

Кратко описание:

Закрила на майките и децата е универсално достъпна мрежа от звена за свободен контакт с оглед предоставяне на подкрепа на бъдещи и настоящи майки и техните деца. Основната цел на услугите в рамките на програмата е да се „предотвратят здравните и социални проблеми сред бременните жени и децата под шестгодишна възраст“ (Boddy et al., 2009, p. 38). „Закрила на майките и децата“ предлага мултидисциплинарни грижи, които включват здравни, социални и образователни услуги.

Възрастов диапазон:

Бременни жени и майки на деца до 6-годишна възраст.

Предоставяне на услугата:

Услугите се предоставят от местните власти, които обединяват усилията на различни професионалисти (лекари, медицински сестри и социални работници), служби и агенции (болници, кметства, координираща семейната помощ асоциации, детски здравни и социални центрове и др.). В рамките на програмата се предоставя широка гама от безплатни услуги, включително контрацепция, достъп до социални услуги и индивидуални решения, предоставяни в офисите на програмата или по домовете. В зависимост от проблема, родителите могат да се свържат с конкретни професионални групи. Родителите са информирани за помощта, която всяка професионална група може да им предложи, в зависимост от техния проблем (виж <http://www.corsedusud.fr/nos-competences/solidarites-social/enfance-et-famille/pmi-protection-maternelle-et-infantile/>).

Пример за партньорство в рамките на програмата, който е особено важен за подкрепата на родителите и който се среща често на местно ниво е примерът на центровете за прием на родители и деца (Lieux d'accueil parents-enfants). В тези центрове професионалистите в областта на ранното детско развитие работят заедно с децата и родителите, за да подкрепят родителите в тяхната роля. Родителите се грижат за децата си, а професионалистите се намесват, за да насърчат взаимодействието между тях и да подкрепят връзката родител-дете. В центровете работят интердисциплинарни професионални екипи (Boddy et al., 2009, стр. 39)

Финансиране:

MI се финансират чрез централно държавно финансиране, както и чрез националните системи за здравно осигуряване. Националният бюджет на програмата възлиза на 700 милиона евро годишно.

(<https://www.centreforpublicimpact.org/case-study/public-care-of-young-children-france/>).

Силни и слаби страни:

Като цяло програмата се счита за ефективна по отношение предоставянето на подкрепа за родителите. Инициативата се поддържа поради силния политически ангажимент и общественото доверие. Данните също подчертават ефективността на проекта.

Въпреки това усилията за пренасочване от универсално достъпни услуги към услуги, насочени към населението в неравностойно положение, се разглежда като заплаха за бъдещето на Закрила на майките и децата.

(<https://www.centreforpublicimpact.org/case-study/public-care-of-young-children-france/>).

Програма за подкрепа на родителството

1. ПРОГРАМАТА „ДОБЪР РОДИТЕЛ, ДОБЪР СТАРТ“ В ПОЛША

Кратко описание:

Програмата "Добър родител, добър старт" е първата интердисциплинарна програма в Полша, насочена към предотвратяване на насилието над деца и насърчаване на позитивното родителство. Знаейки и разбирайки, че родителството е трудна задача, Фондацията на нищите деца полага усилия да помогне на родителите в трудни емоционални ситуации. При проблеми, свързани с ролята на родителя, от решаващо значение е родителите да са наясно, че съществуват редица институции и организации, към които могат да се обърнат за съвет и помощ (<https://fdds.pl/oferta/dobry-rodzic-dobry-start/>).

Възрастов диапазон:

Въпреки че първоначално програмата е насочена към бъдещи майки и родители с деца на възраст 0-3 години, през 2011 г. тя се разширява като обхваща родители с деца до 6-годишна възраст и включва и дейности за самите деца (Szredzińska, 2013).

Предоставяне на услугата:

Програмата се осъществява с помощта на широк кръг от професионалисти и услуги (местни власти, местни центрове за социални грижи, здравни центрове, полиция, пробационни служители, местни центрове за психологическа консултация и детски ясли). Като приема подхода на прогресивния универсализъм, тя функционира на 4 нива (Szredzińska, 2013):

Ниво 1. Пространна информация за програмата, насочена към всички родители. Информацията се предоставя по различни начини: 1) Родителите получават информация за съществуващи подкрепящи услуги техния регион, които могат да бъдат предоставени от различни професионалисти/ сектори (медицински сестри, акушерки, лекари, социални работници, служители в детски заведения); 2) Родителите получават комплект от брошури и листовки „Добри родители“; 3) Във всички партньорски институции се разлепват постери с наличните подкрепящи услуги.

Ниво 2. Идентифициране на семействата, нуждаещи се от подкрепа. След проведено наблюдение се идентифицират семейства с по-висок рисков фактор. Междуйнституционални инициативи за сътрудничество мотивират тези семейства да се възползват от наличните услуги за подкрепа.

Ниво 3. Предоставяне на директна помощ на семейства, нуждаещи се от подкрепа; и

Ниво 4. Интервенция в случаи на съмнение за насилие над деца. Включва инициране на съдебни процедури и правна и психологическа подкрепа на родителя и детето.

През 2009 г. е организирана национална кампания за повишаване на осведомеността. По време на кампанията са използвани различни медии, като преса, радио, телевизия, брошури и [листовки](#). Информация за програмата е публикувана и на нейния уебсайт, както на 30 други уебсайта за родители. Разпечатани са постери във всички институции, работещи в областта на LSP, докато всички родители получават комплект "Добре дошли на добрите родители". Материалите от кампанията и постерът на програмата могат да бъдат намерени [тук](#).

Услугите и дейностите, които са безплатни и достъпни за всички семейства и деца, са универсални и целенасочени и се предлагат индивидуално или групово, лично или онлайн. Универсалните услуги включват консултиране относно методите на възпитание; кратки (2-часови) еднократни тематични срещи от поредицата "Важни теми за мама и татко" по теми, предложени от самите родители; групи за игра "Активен понеделник" за родители и деца (1-3 години); публикации за родители относно управлението на стреса, безопасността на децата, методи, алтернативни на телесното наказание и т.н.; уебсайт; онлайн консултации; кампания за осведоменост в медиите. Целевите услуги включват психологически, психиатрични, свързани с диетата и правни консултации; терапия за родители и деца; семинари за обучение по родителски умения; социално-терапевтични групи за деца; ваканционен терапевтичен лагер; доброволец в семейството (домашни посещения) (Szredzińska, 2013, стр. 65; <http://zlobkislupsk.mojbip.pl/39.html?file=111>).

Финансиране:

Програмата се финансира от Фондация „Ничии деца“, Световната фондация „Детство“ фондациите „Velux“, полското Министерство на труда и социалната политика, кметството на Варшава и Европейската комисия.

Силни и слаби страни:

Програмата се доказва като ефективна по време на пилотното проучване през 2007 г. във Варшава, като в резултат на това започва да се прилага не само на територията на столицата, но и в селските райони. Въвеждането на нов район в програмата следва следните стъпки:

- свързване с всички основни заинтересовани страни в областта, които включват и областните власти;
- картографиране на съществуващите услуги за подкрепа, които са предлагат на за семейства с малки деца, за да се запълнят пропуските и да се избегне припокриване;
- организиране на общо интердисциплинарно обучение за представители на всички заинтересовани страни;
- предоставяне на инструменти (въпросници, комплекти за добре дошли, постери) на всички заинтересовани страни;
- организиране на ежемесечни интердисциплинарни срещи за наблюдение;
- предоставяне на подкрепа на професионалисти по отношение на правни и психологически консултации и надзор;
- предоставяне на достъп до интернет базиран център за знания и осигуряване на образователни материали за професионалистите (Eurochild, 2012, стр. 42).

Програмата включва широка гама от професионалисти и услуги в общността, които влизат в контакт с малки деца и техните родители. Разработени са и общи стандарти за качество с оглед предотвратяване на злоупотреби и небрежно отношение. На родителите, децата и професионалистите се предлага практическа подкрепа и информация, както и по-специализирана помощ, когато е необходимо (Eurochild, 2011b, р. 11). Гласовете на родителите се чуват и вземат под внимание при всички усилия за подобряване на програмата.

Според Renata Szredzinska (Eurochild, 2011b, стр. 12), въпреки че програмата посреща предизвикателствата за достигане до уязвими и изложени на риск от насилие семейства, тя адаптира три стратегии за посрещане на тези предизвикателства: 1) родителите се насърчават да участват; 2) материалите, които се предоставени на родителите при регистрация, са интересни; и 3) налице е възможност за участие в групи за игра. Така в най-трудните случаи може семействата да се задължат да присъстват. В случаите, когато трябва да се наруши поверителността, което води до разрушаване на доверието в Центъра, семействата могат да бъдат насочени към услуги за подкрепа извън Центъра. Въпреки това, според резултатите от пилотната оценка, проведена през 2011 г., не всички социални и здравни работници предлагат програмата на всички семейства, с които работят. Освен това е необходимо да се подобри стратегията за привличане на уязвимите семейства и бащите. Същото проучване показва и необходимостта от по-голямо участие на установената със закон агенция в координацията на програмите (Eurochild, 2012).

2. СЕМИНАРИ „ПОРАСТВАМЕ ЗАЕДНО” В ХЪРВАТИЯ

Кратко описание:

Семинарите „Порастваме заедно” включват групова работа с родители на малки деца чрез предоставяне на безплатна подкрепа. Програмата има за цел да предложи на родителите информация, знания, умения и подкрепа като по този начин им даде възможност да изпълняват родителските си задължения, от една страна, и да насърчи личното израстване и развитие на компетенциите както на родителя, така и на детето.

Основната цел на програмата е да създаде стимулираща и овластяваща среда, в която родителите, заедно с ръководителите на семинарите и останалите родители обменят идеи относно начините, по които преминават през родителството; опознават се по-добре в ролята си на родители; осъзнават каква е връзката с децата им и се запознават с други възможни начини за отглеждане на дете.

По време на семинара родителите получават информация за изследвания и научни мнения, свързани с развитието и стимулирането на взаимодействието между родителя и детето, както и с предоставянето на родителството в най-добрия интерес както на родителя, така и на детето (<https://www.rastimozajedno.hr/rastimo-zajedno/o-radionicama-s-roditeljima-rastimo-zajedno/>).

Възрастов диапазон:

Деца на възраст между 0 и 4 години.

Предоставяне на услугата:

Семинарите се предлагат безплатно в детски градини, семейни центрове, центрове за рехабилитация и в НПО в повече от 60 населени места в цяла Хърватия

(https://www.unicef.hr/en/programska_aktivnost/growing-up-together/)

Програмата се състои от 11 двучасови концептуално и тематично свързани работни срещи. Семинарите се ръководят от експертни екипи, специално обучени да осигурят подкрепа за ранното развитие на детето и включват следните теми: родители на 21-ви век; четирите стълба на родителството; родителски цели и психологически нужди на детето; всички наши деца и как ги обичаме; изслушване - важно умение за всеки родител; как детето научава за света; граници: защо и как; избор и вземане на решения; родителски отговорности и някои други въпроси; да бъдеш родител: влияния и избор; краят и новото начало.

След приключване на семинарите родителите обикновено продължават да се срещат в Клуб „Порастваме заедно”.

Семинарите са предназначени за групи от 8-12 родители и включват различни форми на работа в зависимост от целта и конкретното съдържание на дейността. Кратки лекции, съпроводени от PowerPoint презентации, упражнения и различни задачи се редуват с дискусии по определени теми и обмен на опит в малки или големи групи. Всяка семинар е „подправен” с игра и /или кратък филм (<https://www.rastimozajedno.hr/rastimo-zajedno/o-radionicama-s-roditeljima-rastimo-zajedno/>).

Финансиране:

Програмата за семинари с родители „Порастваме заедно” е разработена в рамките на проекта за подкрепа на родителските грижи в общността, като част от Програмата за ранно детско развитие и положително родителство, озаглавена „Най-важни са първите три”, изпълняване от Офиса на УНИЦЕФ за Хърватия. Програмата получава подкрепа и от Агенцията за образование и обучение на учители, и Отдела за предучилищно образование (<https://www.rastimozajedno.hr/rastimo-zajedno/o-radionicama-s-roditeljima-rastimo-zajedno/>). Семинарите се изпълняват от [Центъра за подкрепа на родителите „Порастваме заедно”](#) в сътрудничество с Хърватската агенция за образование и обучение на учители

Силни и слаби страни:

Програмата „Порастваме заедно” е успешна и достига до много родители. До 2016 г. към нея се присъединяват повече от 4000 родители и са обучени 600 обучители от детски градини, рехабилитационни центрове и неправителствени организации.

(https://www.unicef.hr/en/programska_aktivnost/growing-up-together/).

Според резултатите от оценката, след приключване на програмата, убежденията на родителите по отношение на желаното поведение към детето се променят в полза на оценяването в по-голяма степен на детето като личност, както на практиките за отглеждане на деца, които насърчават тяхното достойнство. Родителите също така съобщават, че след единадесетия семинар се чувстват по-ефективни в родителската си роля. Освен това те споделят, че са започнали да се занимават с повече дейности, които допринасят за развитието и насърчаването на техните деца, отколкото преди първия семинар, и в по-малко дейности, които спъват това развитие. Качествените данни, събрани от родителите след приключване на програмата, отразяват тяхното личностно израстване като родители, както и ползите за техните деца от участието им в семинарите (Pećnik и Starc, 2010).

Освен това е налице непрекъснат мониторинг на програмата чрез самооценките на участниците и чрез [външна оценка](#) (Keresteš et al., 2016). Резултатите от външната оценка показват, че програмата е: 1) изключително подходяща за потребностите както на родителите (включително родителите на деца с увреждания), така и на професионалисти; 2) ефективна по отношение постигане на желани промени в знанията и уменията на родителите, както и в знанията и уменията на ръководителите на групи; 3) имат дългосрочно положително въздействие върху отношенията между родители и деца, както и между родителите и родителите (<https://www.rastimozajedno.hr/rastimo-zajedno/ucinkovitost-radionica-s-roditeljima-rastimo-zajedno/>). Програмата постоянно се адаптира, за да отговори на специфичните нужди. Примерите за тези адаптации включват: разработване на програма „Порастваме заедно плюс“ за семейства на деца с увреждания; въвеждане на клубове за родители като форма на непрекъсната подкрепа след края на програмата на семинара; разработване на серия от 4 семинара, специално насочени към бащите (клубове на бащите); и разработване на подпрограма „Порастваме заедно и ние“, която е специално насочена към родителите с по-нисък икономически статус и по-ниска степен на образование.

Предложенията, включени в доклада за външна оценка, които биха могли да увеличат успеха на програмата и /или да послужат като източник на информация за бъдещи инициативи в други държави включват, но не се ограничават до следното:

1. осигуряване на национална проверка на програмата, така че тя да се превърне в официален „стандарт за сътрудничество с родителите“;
2. мониторинг на регионалното присъствие на програмата и разработване на целенасочено популяризиране на програмата на регионално ниво;
3. създаване на нов инструмент за онлайн наблюдение, който да гарантира устойчивостта на съществуващите в момента сложни, но тежки практики за мониторинг;
4. насърчаване популяризирането на програмата от родители на родители;
5. стандартизиран мониторинг на процента на отпадане на родители;
6. осигуряване на услуги за гледане на деца в институциите, натоварени с изпълнение на дейностите по семинарите;
7. Когато е възможно, предлагане и на индивидуални консултации на родителите (Keresteš et al., 2016)

3. „МОЗЪКЪТ НА МОЕТО БЕБЕ” В ОБЕДИНЕНОТО КРАЛСТВО

Кратко описание:

Тази програма, която се изпълнява отделно, е разработена с цел насърчаване на чувствителна и съобразена грижа за деца, като се стреми да подкрепя професионалистите да използват дейностите, наречени „Пет за успех“: да отговарят, да дават прегръдки, да релаксират, да играят и да говорят в работата си със семействата, като наблюдават и насърчават позитивното взаимодействие родител-дете. Инициативата е „замислена с цел предаване на елементарен, достъпен език на родителите на много малки деца, принципите на привързаност и прякото въздействие, което те имат върху развитието на мозъка на бебето” (Ghate, Coe & Lewis, 2014, стр. ii). „Мозъкът на моето бебе” е по-скоро подход, отколкото програма за подкрепа на родителите. Програмата се стреми да подготви практикуващите да разпознават и насърчават стилове и практики на родителство, които укрепват здравословната привързаност и оптимизират средата за здравословно развитие на мозъка (Ghate, Coe & Lewis, 2014).

Възрастов диапазон:

Деца на възраст от 0 до 3 години.

Предоставяне на услугата:

Програмата за интервенция може да бъде предоставена от практикуващи в различни области, които работят с деца в ранна възраст (патронажни сестри, служители в детски центрове и социални работници). Насочена главно към работещите в детските центрове и патронажните сестри, в процеса на настоящата оценка става ясно, че програмата достига и до служителите в областта на социални грижи и социална работа, до служителите в детските градини и библиотеките, както и до училищните медицински сестри и педагогическите психолози (Ghate, Coe & Lewis, 2014). Програмата може да бъде предоставена във „вградена“ форма (практикуващите изработват ключови послания по време на обикновени разговори и взаимодействия с родителите в практически ориентирана обстановка) или в „структуриран формат“ (групови сесии, обхващащи едно или повече от петте послания) (Axford et al., 2015, стр. 36). Петте послания са: Отговори, Прегърни, Релаксирай, Играй и Говори. Те се предават на базата на печатни материали и други ресурси, които помагат на родителите и практикуващите да придобият знания за науката за развитието на мозъка и да предоставят насоки за горните 5 послания.

Финансиране:

„Мозъкът на моето бебе“ е създаден като нискобюджетен, нискоинтензивен подход с участието на множество агенции. За изпълнението на програмата са необходими 7 вида разходи, които включват: 1) разходи за разработване на инициативата, 2) разходи за обучители, 3) разходи за управление и развитие, платими на служителите на Съвета, 4) разходи за печатни материали, 5) разходи за места за провеждане на обучения, 6) разходи за времето на обучените служители; 7) разходи за оценка. Общата стойност на инициативата според Ghate et al. (2014) възлиза на около £ 189,000.

Силни и слаби страни:

Голямата гъвкавост на досега разработения подход е ценна преимущество, което позволява използването на „Мозъка на моето бебе“ в различни ситуации и обстоятелства. Въпреки това, тази гъвкавост е свързана с предизвикателства по отношение на компетенциите на практикуващите, които прилагат този подход. Многоведомствената рамка насърчава изпълнението на програми от различни агенции, включително здравния сектор. Въпреки това изглежда, че секторът на здравеопазването не се оттегля постепенно. Освен това, въпреки че е разработен, за да бъде използван като универсален, превантивен подход, основан на общността, който може да бъде използван в работата с всички родители в общността, все по-често този подход се използва с по-уязвимите семейства (Ghate, Coe & Lewis, 2014).

4. РОДЕН ДА ЧЕТЕ (NATI PER LEGGERE) В ИТАЛИЯ

Кратко описание:

От 1999 г. програмата Nati per Leggere е насочена към насърчаване на четенето в семейството от момента на раждане на детето. Програмата се изпълнява във всички италиански региони като предлага безплатни дейности за четене за семействата и има за цел да насърчи детското познавателно развитие и способността на родителите да порастват, заедно с детето си. Общата цел е да се подобри грамотността, да се насърчат отношенията между децата и родителите и да се предложат на всички семейства необходимите културни инструменти, за да се гарантира, че всички деца имат равни шансове за успех.

Възрастов диапазон:

Деца на възраст между 0и 6 години.

Предоставяне на услугата:

Nati per Leggere се популяризира от съюза на библиотекарите и педиатрите чрез следните асоциации: Културна асоциация на педиатрите, Асоциацията на италианските библиотеки и Центъра за детско здраве - ONLUS - CSB. Програмата включва здравни специалисти, библиотекарите, педагози, организации на гражданското общество, общини, регионални правителства и читатели доброволци.

Дейностите включват: предоставяне на съвети от педиатри и други здравни специалисти; предоставяне на книги безплатно или на ниска цена; обучение на служители в сектора на здравеопазването и образованието; панаири на книги, награди за най-добра програма, професионалист или детска книга; четене на обществени места, пазари и др. ; ежегодни събития като седмица на четене на деца и т.н. (Velea и Tamburlini, 2014, стр. 19). В допълнение, има официална [уеб страница](#), където родителите могат да намерят информация от експерти защо е важно да се чете на децата още от самото начало, както и предложения за подходящи книги. Освен това уеб страницата предоставя информация за дейностите в общността и дава възможност на родителите да участват в общност от експерти и други родители.

Националната координационна комисия на Nati per Leggere координира повишаването на осведомеността чрез различни комуникационни стратегии, включващи всички медии (телевизионни реклами, статии от списания и др.), както и социалните мрежи.

(http://www.eli-net.eu/fileadmin/ELINET/Redaktion/user_upload/Nr. 55.pdf).

Финансиране:

Дейностите се осъществяват с финансовия принос на Центъра за книги и четене (Centro per il Libro e la Lettura), на регионите, на провинциите и общините, участващи в програмата, както и благодарение на дейността на работещите с деца и доброволци.

Силни и слаби страни:

Това е програма с висока степен на участие, която има широката подкрепа на асоциациите на родителите и други доброволци в общността. Оценка показват, че програмата води до много положителни резултати за децата и техните семейства. Една от основните предимства на програмата е, че използваните материали са многоезични. Така например, материалите на уеб страницата са достъпни на италиански, арабски, албански, китайски, френски, английски, румънски и испански. В допълнение, сътрудничеството със семейните педиатри осигурява обхват на всички деца на местата, където функционира програмата (Velea и Tamburlini, 2014). Освен това местните клонове се насърчават да обръщат специално внимание на семействата, които поради своя икономически, социален или културен произход са по-малко склонни да четат. По този начин съдържанието на програмата (материали, препоръчителни книги, обучителни модули, оперативни насоки) се преразглежда ежегодно или на всеки две години.

Слабите страни включват: липса на систематична периодична оценка на резултатите от програмата, както по отношение на семейните практики, така и на уменията за огромяване; недостатъчна способност на повечето местни проекти да достигнат до най-нуждаещите се семейства, въпреки че са положени известни усилия за преодоляване на езиковите бариери; нарастващо, но все още недостатъчно участие на здравните специалисти (http://www.eli-net.eu/fileadmin/ELINET/Redaktion/user_upload/Nr. 55.pdf); и големи различия по отношение на покритието в цялата страна.

5. ИГРАЙ ВКЪЩИ (PLAY@HOME) В ШОТЛАНДИЯ

Кратко описание:

Тази програма подкрепя прилагането на Шотландската стратегията за игра⁴⁰. Това е универсална програма, базирана на книги и физическа активност, която се предлага на всички родители и полагащи грижи за деца в Шотландия. Програмата ги насочва по отношение на аспектите, свързани с грижата и развитието, за да им помогне да предоставят на децата си най-добрия старт в живота, да подобри родителските им умения и да подкрепи положителното психично здраве и физическото развитие. В рамките на програмата родителите и полагащите грижа имат решаваща роля в насърчаването на децата да преживяват и взаимодействат със света около тях, включително в ситуации извън семейния дом. Play@Home е забавна и приятна програма, съдържаща дейности, съобразени с възрастта и етапа на развитие на децата като използва прости идеи и лесни за намиране ресурси. За всяка дейност ясно са изброени предпазните мерки, които трябва да бъдат взети, за да се осигури безопасно участие. Също така са изброени някои от ползите от дейностите, включително развитието на информираността за човешкото тяло, движението, комуникацията и изграждането на взаимоотношения.

Възрастов диапазон:

Деца на възраст между 0 и 5 години. Програмата се провежда на три етапа: за бебета (от раждането до 1 година), за малки деца (1-3 години) и за деца в предучилищна възраст (3-5 години)

Предоставяне на услугата:

Play@Home се предоставя на всяко семейство в Шотландия, когато се роди бебето. Програмата се провежда в три етапа: 1) книга за бебета; 2) книгата за малки деца; и 3) книгата за деца в предучилищна възраст

Книга за бебета

Книгата за бебета (от раждане до една година) се дава на родителите от здравния посетител или патронажната сестра, обикновено при първото посещение. Книгата за бебето може да бъде дадена след раждането на бебето, но това може да не се случи в продължение на няколко седмици след раждането, ако бебето се нуждае от допълнителна болнична помощ. Книгата за бебета може също да не се даде при раждането на детето, ако преди това е била давана на семейството при раждането на неговия по-възрастен брат или сестра. Програмата за бебета ръководи родителите и полагащите грижа през първите 12 месеца от живота на тяхното бебе, като дава подходящи инструкции за подпомагане развитието на детето под формата на достъпна, и лесна за използвана книга.

Книгата за малки деца

Здравният посетител или патронажната сестра организират раздаването на Книгата за малки деца, но тя може да бъде разпространена и от друг член от медицинския екип. Здравният посетител или патронажната сестра посочват дейностите в книгата, за да насърчат родителската ангажираност. Книгата може да се използва и като инструмент за обсъждане на развитието на детето. Програмата за малки деца въвежда идеята за дейности за малки деца, подходящи за етапа на тяхното развитие. Целта е те да бъдат въведени в начин на живот, изпълнен със здраве, движение и спорт.

Книгата за деца в предучилищна възраст

Обикновено Книгата за деца в предучилищна възраст се разпространява от детските градини. На повечето деца в Шотландия се предлагат място в детска градина за годината преди предучилищната година като това дава възможност за достигане до повечето от тригодишните деца чрез една услуга. По този начин Книгата за деца в предучилищна възраст се раздава при записване на детето в детската градина. За разлика от книгите за бебетата и малките деца, тази книга не е разделена на възрастово специфични дейности, тъй като всички дейности са подходящи за групата. Тя също така предоставя по-голяма възможност за споделени дейности, тъй като децата на тази възраст се учат да играят заедно. Книгата за деца в предучилищна възраст се основава на идеята, че децата играят за чисто удоволствие, а не само за

⁴⁰ За повече информация вижте <https://www2.gov.scot/Resource/0042/00425722.pdf>

ползите, които имат от това занятие, както и че всяка игра включва движение, което може да бъде свързано със здравето и физическите упражнения.

В допълнение към гореизложеното, Алиансът за грижи и учене е подготвил допълнителни идеи за игра от родители, полагащи грижи за деца и самите деца (<http://www.healthscotland.com/documents/20735.aspx>).

Ресурсите: 1) предоставят на родителите и полагащите грижа безплатна информация и насоки; 2) насърчават децата да изпитват удоволствие от физическа активност и да играят от ранна възраст; 3) насърчават комуникацията чрез говорене и слушане; 4) развиват съзнанието за човешкото тяло и насърчават развитието на физическото движение, координацията и двигателните умения; 5) поставят акцент върху значението на социалното взаимодействие и стимулиране, така че децата да се научат да осъществяват социално взаимодействие и да общуват; 6) поставят акцент върху значението на физическия допир и похвалата.

Финансиране:

Програмата се финансира от правителството на Шотландия (NHS Health Scotland).

Силни и слаби страни:

Програмата е оценена по 3 проучвания. Резултатите от изследването, проведено от Mercer et al. (2011), показват, че предоставяните от Play@Home ресурси се свързват с по-високи нива на развитие сред малките деца и с по-висока степен на родителска ангажираност. В допълнение, при групата за интервенция в предучилищна възраст измерванията показват увеличение на процента от времето, прекарано в умерена до натоварена физическа активност.

Друга силна страна на програмата се състои в това, че родителите я приемат добре, както и във факта, че тъй като е фокусирана върху играта, програмата набляга повече на превенцията, отколкото на ранната намеса. Не е ясно обаче как програмата може да се справи с по-специфичните нужди на семействата в неравностойно положение. В допълнение, не е ясно доколко програмата, която се основава на писмени материали, може да отговори на нуждите на неграмотни семейства или семейства, за които английският не първи език. В действителност, Jopling и Vincent (2014), подчертават, че не всички уязвими семейства са получили книгата и дори тези, които са я получили, не са ги използвали. Авторите на проучването показват, че уязвимите семейства се нуждаят от допълнителна подкрепа, за да разберат колко е важна играта и колко е важно изпълнението на дейностите. В този смисъл те поставят акцент върху факта, че патронажните сестри може да не са най-подходящите служители за предоставяне на тази допълнителна подкрепа поради голямата си натовареност. Въз основа на получените резултати, Jopling и Vincent (2014) предлагат да се използват различни начини за повишаване на осведомеността относно програмата и както и различни системи за изпълнението ѝ.

За ефективното изпълнение на програмата Amers и Macgregor (2012, стр. Vii) предлагат да бъдат предприети следните стъпки: „ да се гарантира, че Play@Home е интегрирана в местните стратегически планове; да се наблюдава разпределението на ресурсите за семейства и професионалисти; да се повиши профила на Play@Home за професионална аудитория; осъществява връзка с партньорски услуги, включително образование; да се организира обучение; да се създаде консултативен съвет или да използва съществуваща група (от сферата на ОГРДВ), за да изготвят насоки за изпълнението на Play@Home; да се наблюдава и оценява изпълнението (дори ако просто се събира анекдотична обратна връзка).

6. „ПОРАСНАЛО ДЕТЕ” В ИРЛАНДИЯ

Кратко описание:

Програмата на Lifestart „Пораснало дете” има за цел да подпомогне родителите в усилията им да създадат възможно най-добрата среда за развитието на своите деца, и се предоставя на родителите „лицев лице” в техния собствен им дом. Програмата представлява месечно ръководство за родителите ориентирано към развитието и израстването на техните деца, които им помага да положат добри образователни основи за целия по-нататъшен живот на децата. Програмата „Пораснало “ помага на родителите да разберат какво са способни техните деца докато растат и се развиват физически, емоционално, интелектуално и социално. Фокусът на програмата е върху овластяването на родителите, укрепването на връзките между родителите и децата чрез изграждане на добра емоционална привързаност и подпомагане процеса на осигуряване на висококачествена среда за обучение в дома. Програмата е насочена към резултатите и предлага на родителите уникална възможност да преразгледат собствената си практика на родителите в светлината на индивидуалните нужди своите деца (<https://www.lifestartfoundation.org/programmes-services/the-growing-child>).

Възрастов диапазон:

Деца на възраст от 0 до 5 години.

Предоставяне на услугата:

Програмата се предоставя на родителите в собствените им домове от обучени, платени семейни посетители и се предлага на родителите, независимо от техния социален и икономически статус, или други обстоятелства. Всеки родител, който се присъедини към програмата, получава месечно издание на базата на учебната програма „Пораснало дете” (www.growingchild.com) и домашно посещение от 30-60 минути. Взети заедно, изданията и посещенията предоставят специфична за възрастта информация за това какво могат да правят родителите с детето си и какви материали, подходящо за неговото развитие, могат да използват. Домашното посещение също предлага възможност за обсъждане на напредъка през последния месец и насочване на вниманието в определена посока според нуждите на семейството

Финансиране:

Финансирането за програмата се осигурява от [Фондация Lifestart](#), благотворителна организация, която работи на територията на цяла Ирландия. Според доказателствата, изпратени до Европейската платформа за инвестиране в регистъра на ползвателите деца, изпълнението на програмата в градска среда струва 650 паунда, и 750 паунда в селските райони (<https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1251&langId=en&reviewId=206>).

Силни и слаби страни:

Програмата е оценявана обстойно. Резултатите показват, че наред с другите позитиви, тя допринася за намаляване на родителския стрес, повишаване на знанията за развитието на детето и увеличаване на доверието в родителската роля, благосъстоянието и родителския капацитет. Също така, оценката показва малки, но положителни промени и за децата, които включват: по-добро когнитивно развитие, подобро просоциално развитие, намаляване на случаите на проблематично поведение и по-рядко насочване към речева и езикова терапия (Miller, Dunne и McClenaghlan, n.d.). Програмата не е свързана с високи разходи, основана е на модела на прогресивния универсализъм и възприема подход, основан на силните страни. Освен това програмата насърчава родителите да използват предмети и ситуации от ежедневието като основани на играта събития за учене на децата. Въпреки че програмата е широко използвана в Ирландия и е била оценявана, не се знае нищо за възможностите за адаптиране на програмата спрямо други култури и да посреща местните нужди. Програмата се изпълнява в Замбия и Македония, но все още не е била оценявана в тези държави.

7. СЕМЕЙНИ ФОНДАЦИИ В ОБЕДИНЕНОТО КРАЛСТВО

Кратко описание:

Целта на тази универсална програма за превенция, разработена в сътрудничество с педагози в областта на раждането, е подобряване на качеството на съвместното родителство при двойки, които очакват първото си дете, както и подкрепа за двамата родители в процеса на приспособяване към стреса, който новото родителство може да постави върху взаимоотношенията между тях. Програма се фокусира върху съвместното родителство и отношенията при съвместното родителство, а не върху други романтични отношения или качества на родителите. Като помага на родителите да работят заедно и да си оказват подкрепа, съдържанието на програмата обхваща емоционално самоуправление, управление на конфликти, решаване на проблеми, комуникация, и стратегии за взаимна подкрепа. Стратегиите за родителство включват разбиране на темперамента, насърчаване на саморегулирането на децата и насърчаване на създадената от привързаността сигурност. Четирите сесии преди раждането въвеждат двойката в теми и умения, а четирите сесии след раждането се връщат на същите теми след като двойката е преживяла родителството и съвместното родителство. Услугата е психо-образователна и базирана на умения, с дидактични презентации, упражнения за работа по двойки, писмени работни листове, видеозаписи на други семейства и групово дискусия (<https://www.blueprintsprograms.org/factsheet/family-foundations>).

Възрастов диапазон:

От началото на бременността, до навършване на 6-месечна възраст на детето.

Предоставяне на услугата:

Родителите посещават четири пренатални и четири постнатални сесии, провеждани веднъж седмично, като всеки два часа сесии се провеждат за групи от 6-10 двойки. Програмата организира материали в три основни области: чувства, мисли и комуникация. Тези области помагат на участниците да запомнят и използват предвидените в рамките на програмата инструменти. По време на програмата родителите се запознават със стратегии за повишаване на тяхната комуникация, решаване на конфликти и споделяне на задълженията за отглеждане на деца. След раждането двойките се връщат за още четири седмични сесии, два до шест месеца след раждането на бебето, за да се запознаят със стратегии как да общуват ефективно като родители и как да подкрепят развитието на детето си. По време на програмата родителите:

- научават умения за по-добро справяне с прехода към родителство, подобряват комуникационни умения и уменията си за решаване на конфликти;
- научават стратегии за даване на деликатни отговори на въпросите на своето дете. Родителите се учат чрез различни групови упражнения, ролева игра и групово дискусия.
- получават програмни пакети, съдържащи елемент за домашна работа. Веднъж след като бебето е на три месеца, родителите посещават още сесии, за да обсъдят опита си на родители и да разберат в кои области могат да постигнат подобрение

(<https://guidebook.eif.org.uk/programme/family-foundations#about-the-programme>)

Финансиране⁴¹:

Средствата могат да бъдат получени от организации, работещи в областта на здравеопазването и превенцията, които поставят фокус върху здравословните бракове, бащинството, резултатите от раждането, следродилната депресия, здравето на жените и благосъстоянието на децата.

Следният пример предполага, че една организация в общността ще предостави програмата „Семейни фондации“ на място за 4 групи, всяка от които включва 10 двойки. Двама ко-фасилитатори (мъж и жена) ще бъдат наети да ръководят сесиите

Обучение на място 2 1/2 дена	\$3,000
Пътни разходи на обучителите	\$1,500

⁴¹ Информацията е набавена от <https://www.blueprintsprograms.org/program-costs/family-foundations>

Ръководства за фасилитаторите: 2 x \$325	\$650
Работни тетрадки за родителите: 10 двойки x 4 групи x \$30/на работна тетрадка	\$1,200
Заплати на фасилитаторите: 2 фасилитатора x 2 часа x 8 сесии x 4 групи x \$25/час	\$3,200
Общо разходи за първата година	\$9,550

Разходите за първата година от изпълнението на програмата за 40 двойки възлизат на \$ 238.75 на двойка. Ако не е налично място в дома на родителите, ще бъдат направени допълнителни разходи за наемане на място за родителските групови сесии. Други незадължителни разходи могат да включват нескъпа вечеря и грижи за децата.

Силни и слаби страни:

Програмата има много силни страни. Оценката и събраните доказателства показват, че тя оказва много положителен ефект както върху двойките, така и върху децата. По-точно, семействата от „Семейни фондации“ показват по-добри резултати: работа в екип за отглеждане на деца; чувствителност на родителите и топлина; саморегулиране на деца; социална компетентност на децата; и академичната компетентност на децата. При семействата посещавали програмата се наблюдават по малко: предсрочни раждания; родителски стрес; депресия при майките; конфликт между родителите; и сурово родителство. Следователно програмата има по-скоро дългосрочни, а не краткосрочни последици. В допълнение, програмата е гъвкава и използва реалните преживявания на двойките. И накрая, тъй като е разработена като универсална програма за групов формат, текущите изследвания оценяват адаптирането на услугата, съдържанието и целевата група. Например, адаптираните услуги за посещавани в домовете им високорискови майки и техните партньори в момента е в процес на проучване; пилотно е приложена адаптираната програма за тийнейджъри с ниски доходи; разработва се онлайн версия за военни резерви и семейства от Националната гвардия и се планира усъвършенствана версия за двойки, изложени на риск от насилие в семейството (<https://www.blueprintsprograms.org/factsheet/family-foundations>).

Кампании

КАМПАНИЯТА „ИГРАЙ, ГОВОРИ, ЧЕТИ“ (PLAY, TALK, READ) В ШОТЛАНДИЯ

Кратко описание:

Кампанията „Играй, говори, чети“ стартира през 2009 г. и има за цел да подкрепи и насърчи родителите да стимулират развитието на децата си чрез редовна игра, реч и четене. Кампанията е пример за инвестиции на шотландското правителство в образованието и информирането на родителите за възможностите и ползите от творческото им ангажиране с техните деца. Кампанията се стреми да постигне това чрез осигуряване на родителите и на полагащи грижи за деца до 3-годишна възраст на безплатни или евтини идеи за това как да се ангажират положително с децата си по забавен и насърчаващ играта начин. Основавайки се на научни доказателства за развитието на детето, кампанията се стреми да подчертае значението на играта и игровото взаимодействие за насърчаване на развитието на децата в редица области, включително комуникация, грамотност, двигателни умения и умения за решаване на проблеми (Bradshaw et al., 2016, p. 9)

Възрастов диапазон:

Деца от 0 до 3 -годишна възраст.

Предоставяне на услугата:

Кампанията се осъществява чрез комбинация от телевизионна реклама, външна и онлайн реклама, социални медии, PR, партньорства, уебсайт и два брендиращи автобуса PlayTalkRead.

Два ключови елемента на кампанията са PlayTalkRead уебсайта и двата автобуса PlayTalkRead, които се стремят да популяризират кампанията сред местните общности в Шотландия. И двата елемента са възложени на външни изпълнители. Уебсайтът PlayTalkRead съдържа съвети и идеи за стимулиране на децата по рентабилни начини. Актуализиран в началото на 2011 г. и отново през 2014 г., уебсайтът съдържа цифрови книги и интерактивни видеоклипове, а родителите могат да се регистрират в онлайн общността, където могат да споделят опит с други родители. Повече информация можете да намерите на [уебсайта PlayTalkRead](#).

Автобусите са важен елемент от кампанията PlayTalkRead, тъй като те отиват до общностите и осигуряват зони за игра на малки деца и техните родители или полагащите грижи, като отговарящите за играта служители са на разположение, за да подкрепят и насърчават дейностите. От 2012 г. целта на автобусите PlayTalkRead се разширява, като вече не е само да предоставяне на съоръжения за игра, но също така активно да подкрепя родителите и децата в ангажиране на игра „лице в лице“. Освен това, от април 2012 г. нататък се наблюдава все по-голямо настояване да се гарантира, че автобусите посещават райони с високи нива на лишения (Bradshaw et al., 2016, p. 9)

Финансиране:

Програмата се финансира от правителството на Шотландия.

Силни и слаби страни:

Кампанията „Играй, говори, чети“ преминава през независима оценка като резултатите показват, че: 1) 84% от родителите са разбрали, че колкото повече играят, говорят и четат на своите деца, толкова по-големи ще бъдат ползите за тяхното учене и развитие; 2) тези, които са наясно с кампанията, са по-склонни да се съгласят напълно, че трябва да играят, да говорят и да четат повече на децата си, за да станат те по-добри ученици; 3) кампанията явно вдъхновява родителите, като 79% от тях казват, че ще изпробват някои от предложените идеи у дома; 4) и трите поведения се считат за по-важни за обучението и поведението, отколкото преди, като всяко от тях достига високи нива: игра (82%), говорене (83%) и четене (76%). В случая на четене след кампанията се наблюдава увеличение с 16% по отношение възприемането на неговото значение; 5) честотата на действителното поведение на игра и четене се повишава след кампанията, като със 7% се повишават тези, които играят няколко пъти на ден и със 7% до 45% се увеличават тези, които четат поне веднъж на ден след кампанията. Честотата на говорене остана на подобно високо ниво както преди, така и след кампанията (Play Scotland, 2011, стр. 2).

Въпреки че резултатите от оценката показват някои незначителни промени в семействата в неравностойно положение, Bradshaw et al (2009) предполагат, че тези семейства могат да се възползват повече от по-целенасочени и креативни начини на предоставяне на услугата.

МАЛКИ ДЕЦА НА ХОРИЗОНТА (PEUTER IN ZICHT) В ХОЛАНДИЯ

Кратко описание:

В този интерактивен курс от 4 срещи родителите научават за развитието на детето си и какво могат и какво не могат да очакват от дете на тази възраст. Те също така се научават как да определят граници и как могат да отговорят на поведението на детето. Като цяло, интервенцията има за цел да подобри родителските умения по отношение на подкрепата на родителите за децата си в ежедневието. Целите на курса са:

- родителите да придобият познания и разбиране за развитието на детето;
- родителите да разсъждават върху отглеждането на деца в семейството си;
- родителите да идентифицират необходимите умения, за да повлияят на поведението на детето;
- родителите да използват тези умения, за да влияят ефективно на поведението на детето; и
- родителите изграждат социална мрежа от родители и малки деца в техния район” (Boddy et al., 2009, стр. 84-85)

Възрастов диапазон:

Родители/ полагащи грижи за деца между 1.5 и 4 годишна възраст.

Предоставяне на услугата:

Курсът е насочен към три важни умения за отглеждане на малки деца: подкрепа, насърчаване и насочване. Родителите използват различни форми на работа и домашни задачи. Учебните материали включват ръководство за ръководители на групи (които преминават специално обучение в рамките на програмата), както и DVD и брошура за родителите. Родителите разговарят помежду си и обменят опит и съвети, докато прилагат уменията си на практика. В използваните видеа родителите и практикуващите обсъждат различни теми. Темите, върху които се поставя акцент са: „Забавно и трудно поведение”, „Подкрепа и награда”, „Натиск и кръстосано поведение” и „Хранене, сън, чистота”. Курсът включва 4 срещи по 2 часа. Групата се състои от минимум 5 и максимум 10 родители/ полагащи грижи.

Финансиране:

Няма разходи за участниците. Курсът се провежда от общините и се предлага от младежки и семейни центрове (CJP)

Силни и слаби страни:

Въз основа на широкото му и добре установено използване базата данни за ефективни интервенции на Холандския институт за младежта описва курса като „ефективен на теория”. Освен това той може да бъде лесно възпроизведен. Срещите/ курсовете се организира няколко пъти в годината на различни места. За да стартира курс е необходим заявен интерес от страна на достатъчен брой участници. Като слаба страна се отбелязва наличните дълги списъци с чакащи.

Политики и програми, насочени към подкрепа на родителите в България, на които се основават препоръките

Здравни политики

Националната здравна стратегия (2014-2020)
Закон за здравето
Национална програма за подобряване на майчиното и детско здраве 2014-2020
Медицински стандарт „Акушерство и гинекология“
Медицински стандарт „Неонатология“
Медицински стандарт „Педиатрия“
Проект на Наредба за стандарти за ранно детско развитие

Образователни политики

Закон за предучилищното и училищното образование
Наредба №5 от 2016 г. за предучилищното образование
Наредба за приобщаващото образование от 27.10.2017 г.
Национална стратегия за образователна интеграция на деца и ученици от етническите малцинства (2015-2020)
Национална стратегия за насърчаване и повишаване на грамотността (2014-2020).
Национален план за действие в изпълнение на Стратегията за периода 2017-2018
Националната стратегия за учене през целия живот (2014-2020) и план за действие за 2017
Стратегия за намаляване дела на преждевременно напусналите образователната система (2013-2020) и план за работа 2018-2020, 2016-2017
Национална програма „ЗАЕДНО ЗА ВСЯКО ДЕТЕ“ (2018,2019)
Национална програма „РАЗВИТИЕ НА СИСТЕМАТА НА ПРЕДУЧИЛИЩНОТО ОБРАЗОВАНИЕ“, учебната 2019/2020 година
Национална програма ПОДПОМАГАНЕ НА ОБЩИНИ ЗА РЕАЛИЗИРАНЕ НА ДЕЙНОСТИ ЗА ОБРАЗОВАТЕЛНА ДЕСЕГРАГАЦИЯ , 2019/2020

Данъчни и осигурителни политики

Закон за данъците върху доходите на физически лица (данъчни облекчения за млади семейства; за деца; деца с увреждания)
Кодекс за социално осигуряване.

Политики за демографско развитие

Национална демографска стратегия 2008 – 2030
Националната стратегия за демографско развитие на населението на Република България (2012-2030 г.; Програма „Подпомагане на семейства с деца“; Обезщетения за майчинство по Кодекса за социално осигуряване (КСО); Предоставяне на финансови средства по реда на Закона за закрила на детето (ЗЗД).

Социални политики

Национални програми за закрила на детето
Закон за социалните услуги
Практики за подкрепа на родителството в отговор на реформата на грижите за децата и социални проблеми (ЦОП, Семейно – консултативни центрове (СКЦ), проект „Посока семейство“; Общностни центрове и др.)

Закон за гражданската регистрация

Бібліографія

- Amers, J. & Macgregor, J. (2012). *Qualitative evaluation of play@home*. Retrieved February 14, 2019 from <http://www.healthscotland.com/uploads/documents/18685-play@home%20evaluation.pdf>
- Asmussen, K. & Brims, L. (2018). *What works to enhance the effectiveness of the healthy child programme: An evidence update*. London: Early Intervention Foundation.
- Axford, N., Sonthalia, S., Wrigley, Z., Goodwin, A., Ohlson, C., Bjornstad, G., Barlow, J., Schrader-McMillan, A., Coad, J. & Toft, A. (2015). *The best start at home: What works to improve the quality of parent-child interactions from conception to age 5 years? A rapid review of interventions*. Early Intervention Foundation. Retrieved January 30, 2019 from <https://www.eif.org.uk/report/the-best-start-at-home/>
- Balfour, R., Arora, L., Farrar, P., Hughes, P. & Morosi, M. (2017). *Pilot project related to the development of evidence based strategies to improve the health of isolated and vulnerable persons (SANTE/2014/C4/034)- Case Study Inventory*. European Commission.
- Boddy, J., Statham, J., Smith, M., Ghate, D., Wigfall, V., Hauari, H., Canali, C., Danielsen, I., Flett, M., Garbers, S., & Milova, H. (2009). *International perspectives on parenting support - Non-english language sources*. Project Report. Institute of Education, London.
- Bradshaw, P., King, T., Knudsen, L., Law, J. & Sharp, C. (2016). *Language development and enjoyment of reading: Impacts of early parent-child activities in two growing up in Scotland cohorts*. Edinburgh: The Scottish Government.
- Britto, P.R., Ponguta, A., Reyes, C., & Karnati, R. (2015). A systematic review of parenting programmes for young children in low and middle income countries. UNICEF. Retrieved January 15, 2019 from https://www.unicef.org/earlychildhood/files/P_Shanker_final_Systematic_Review_of_Parenting_ECD_Dec_15_copy.pdf.
- ChildONEurope Secretariat (2007). *Survey on the role of parents and the support from the Governments in the EU*. Retrieved January, 21 2019 from http://www.childoneurope.org/issues/support_family/reportSurveyRoleParents.pdf
- Claveland, G., Corter, C., Pelletier, J., Colley, S., Bertrand, J., Jamieson, J. (2006). *A review of the state of the field of early childhood learning and development in child care, kindergarten, and family support programmes*. From the Atkinson Centre for Society and Child Development. Retrieved February 15, 2019 from https://www.researchgate.net/publication/242469737_A_REVIEW_OF_THE_STATE_OF_THE_FIELD_OF_EARLY_CHILDHOOD_LEARNING_AND_DEVELOPMENT_IN_CHILD_CARE_KINDERGARTEN_AND_FAMILY_SUPPORT_PROGRAMS.
- Council of Europe (2006). *Recommendation Rec (2006)19 of the Committee of Ministers to Member States on Policy to Support Positive Parenting with Appendix and Explanatory Report*. Strasbourg, France: Council of Europe.
- Daly, M., Bray, R., Bruckauf, Z., Byrne, J., Margaria, A., Pecnik, A., and Samms-Vaughan, M. (2015). *Family and parenting support: Policy and provision in a global context. Innocenti Insight*, UNICEF Office of Research, Florence.
- Department of Children and Youth Affairs (2014). *Better outcomes, better futures. The national policy framework for children & young people 2014 – 2020*. Retrieved March 10, 2019 from https://www.dcy.gov.ie/documents/cypp_framework/BetterOutcomesBetterFutureReport.pdf.

- Eurochild (2012). *Compendium of inspiring practices. Early intervention and prevention in family and parenting support*. Retrieved January 22, 2019 from https://www.eurochild.org/fileadmin/public/05_Library/Thematic_priorities/03_Family_Parenting_Support/Eurochild/Early_intervention_and_prevention_in_family_and_parenting_support.pdf
- Eurochild (2011a). "The role of local authorities in parenting support". *Family and parenting support thematic working group. Roundtable report*. Eindhoven, May 2011 Retrieved January 2019 from https://www.dcu.ie/sites/default/files/edc/pdf/eurochild_role-local-authorities-parenting-support-2011_3.pdf
- Eurochild (2011b). "Ensuring quality. The path for early years in Europe and the role of the community of community based services". *Members exchange seminar report early years education and care*. 29 September – 1 October, 2010. Tallinn: Estonia. Retrieved February 18, 2019 from https://www.eurochild.org/fileadmin/public/02_Events/2010/MES/MES_Report-_Ensuring_quality-Tallin2011.pdf
- Ghate, D., Coe, C., & Lewis, J. (2014). *My Baby's Brain in Hertfordshire. The independent evaluation of phase two 2012 to 2013*. Hertfordshire County Council. Retrieved February 11, 2019 from http://www.cevi.org.uk/docs2/My_Baby's_Brain_final_report_February_2014.pdf
- Government of Ireland (2019). *First 5. A whole-of-government strategy for babies, young children and their families*. Retrieved March 20, 2019 from https://www.dcy.gov.ie/documents/earlyyears/19112018_4966_DCYA_EarlyYears_Booklet_A4_v22_WEB.pdf
- International Society for the Prevention of Child Abuse and Neglect – ISPCAN (2016). *Positive Parenting: An ISPCAN global resource guide*. Retrieved February 26, 2019 from https://www.ispcan.org/wp-content/uploads/2017/03/Positive_Parenting_Report_Fi.pdf
- Janta, B. (2013). *Parental support policy brief*. European Union: RAND Europe.
- Jopling, M. & Vincent, S. (2014). *Evaluation of reach of play@home: Final report*. Retrieved February 14, 2019 from <http://www.healthscotland.com/uploads/documents/23738-evaluation%20of%20play@home.pdf>
- Katz, I., Levine Coley, R., McDermott, S., McPherran, C., & Yaya, I. (2010). *A policy framework for parenting: Final report. Report for the Department of Families, Housing, Community Services and Indigenous Affairs*. Retrieved February 27, 2019 from https://www.sprc.unsw.edu.au/media/SPRCFile/A_Policy_Framework_for_Parenting_Final_Report.pdf
- Keresteš, G., Horvat, M., Miharija, M., Bićanić, D., Belamarić, I. & Brajković, L. (2016). *Formative evaluation of Government of Croatia and UNICEF's parenting support programmes 'Growing up Together' and 'Growing up Together PLUS'. Final evaluation report*. Croatia: UNICEF CO Croatia. Retrieved February 18, 2019 from <https://www.rastimozajedno.hr/file/120/>
- Kekkonen, M. (2017). *Finish family center model*. Retrieved from https://www.hs-nb.de/fileadmin/hs-neubrandenburg/projekte/FA_ALFA/Fachkonferenz/Finnland.pdf
- Kekkonen, M. (n.d.). *Family center – A way of integrating existing services from a universalist perspective. Finnish Family Center - A strategic way to provide universal promotion and early support to all children and families*. Retrieved February 1, 2019 from http://www.europe-kbf.eu/~media/Europe/TFIEY/TFIEY-5_PP/Mariatta-Kekkonen.pdf
- Kekkonen, M., Montonen, M., & Viitala, R. (Eds.) (2012). *Family centre in the Nordic countries – a meeting point for children and families*. Copenhagen: Nordic Council of Ministers

- Mercer, T., Grainger, A. Rush, R. & Law, J. (2011). *Evaluation of the effectiveness of play@home*. Retrieved February 14, 2019 from <http://www.healthscotland.com/uploads/documents/16742-Play@homeFinalReport0809.pdf>
- Miller, S., Dunne, L., & McClenagh, P. (n.d.). *Supporting parents: Findings from the Lifestart parenting programme evaluation. Briefing paper*. Belfast: Queen's University.
- Molinuevo, D. (2013). *Parenting support in Europe*. Dublin: Eurofound
- Pardy, A. & Sheehan, A. (n.d.). *Nurturing evidence-informed policy and practice in the HSE*. Retrieved February 15, 2019 from http://www.nuigalway.ie/media/schoolofpsychology/APardy_ASheehan-presentation.pdf
- Pećnik, N. & Starc, B. (2010). *Parenting in the best interests of the child and support to parents of the youngest children*. Zagreb: Growing Up Together and UNICEF. Retrieved February 1-, 2019 from <https://www.unicef.hr/wp-content/uploads/2015/09/Parenting-Eng-Jan-2015.pdf>
- Play Scotland (2011). 'Play, Talk, Read'. *Play Scotland Briefing Paper 8*. Retrieved February 15, 2019 from <http://www.playscotland.org/wp-content/uploads/assets/No8-Play-Talk-Read.pdf>
- Shribman, S. & Billingham, K. (2009). *Healthy child programme – Pregnancy and the first five years*. Retrieved January 29, 2019 from https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/167998/Health_Child_Programme.pdf
- Szredzińska, R. (2013). Dobry rodzic–dobry start, Warszawa, Polska. *Dziecko krzywdzone. Teoria, badania, praktyka*, 12(2), 61- 74. Retrieved February 10, 2019 from http://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.desklight-fdac433a-b09a-4c66-843f-96c7fa89ba50/c/Szredzinska_R_Dobry_Rodzic_Dobry_Start_Warszawa.pdf
- Tusla – Child and Family Agency (n.d.). *The Prevention, Partnership and Family Support Programme: Collaborative leadership for better outcomes*. Ireland: Tusla. Retrieved February 15, 2019 from https://www.tusla.ie/uploads/content/PPFS_Low_Prevention_Services_Brochure.pdf
- UNICEF & ISSA (n.d.) Module 2: The new role of the home visitor. Retrieved January 25, 2019 from <https://www.issa.nl/sites/default/files/pdf/Publications/cross%20sectoral/Resource%20Modules%20for%20Home%20Visitors%20Module%202.%20web.pdf>
- Vail, S. (2002). *Family values: Choosing a “made in Canada” family policy (Report 338- 02)*. Ottawa: The Conference Board of Canada.
- Van Geertsom, J. (2011). 'Belgium. Parenting support plays a key role in preventing child poverty'. *Peer Review. Building a coordinated strategy for parenting support, France*. Retrieved February 20, 2019 from <https://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=7977&langId=en>
- UN General Assembly (1989). *Convention on the Rights of the Child*. 20 November 1989, United Nations, Treaty Series, vol. 1577. Retrieved February 10, 2019 from <https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/crc.aspx>.
- UNICEF (2017). *Standards for ECD parenting programmes in low and middle income countries*. UNICEF
- Velea, R. & Tamburlini, G. (2014). *Early child development in the European Union: Needs, trends and policy development. An overview based on five country assessments*. Denmark: World Health Organization, Regional Office for Europe.

World Health Organization, United Nations Children's Fund & World Bank Group (2018). *Nurturing care for early childhood development: A framework for helping children survive and thrive to transform health and human potential*. Geneva: World Health Organization.